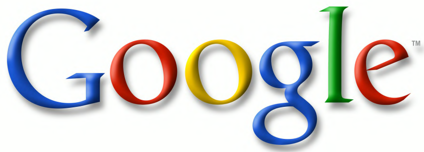
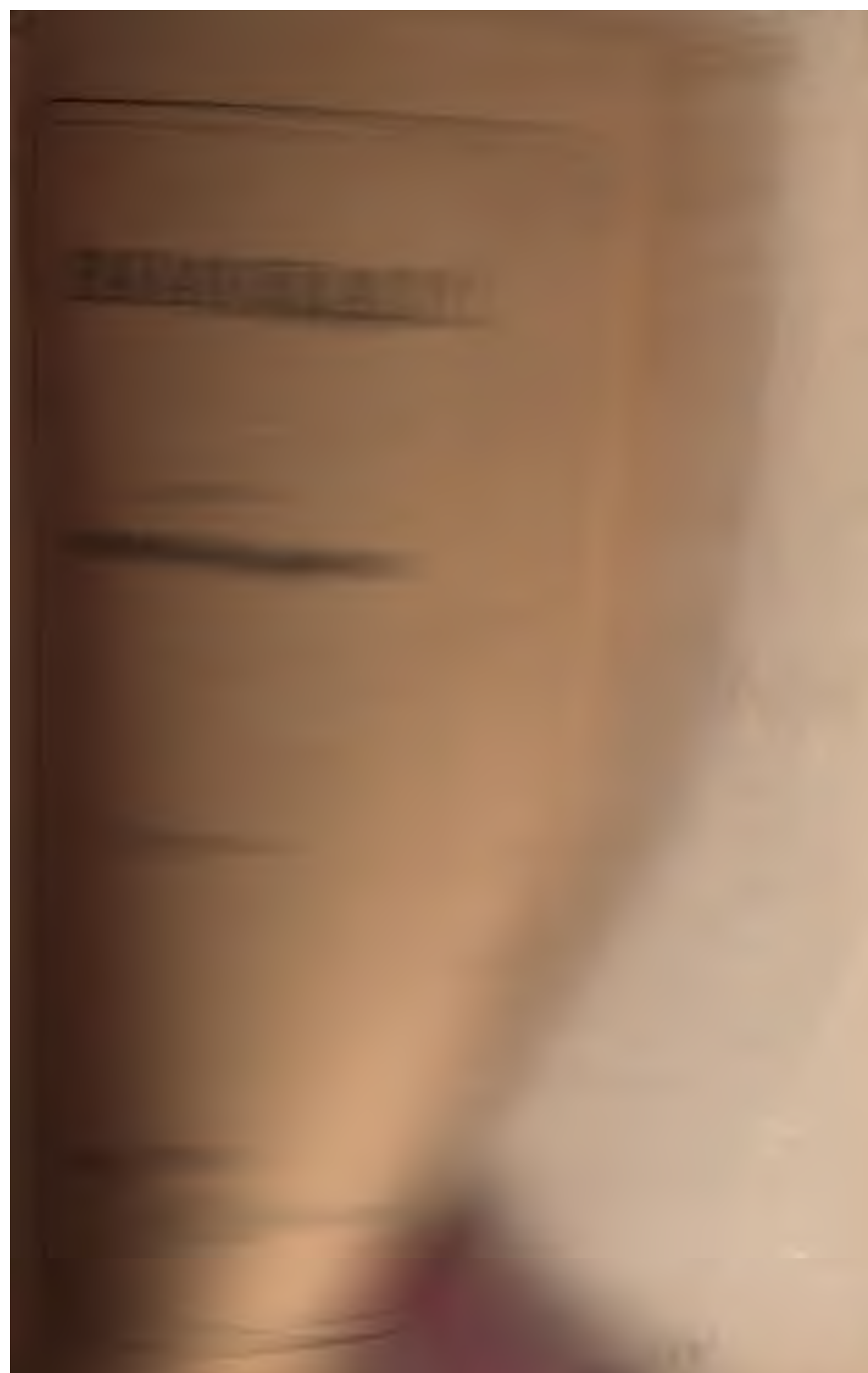

PAVAO SKALIC - KUKULJEVIC-SAKCINSKI

PAULUS SCALICHIUS Comes Hunnorum Marchio Veronæ.
Omnia qui nosti divina humanaq; sensa,
Dic age quo fato PAVLE perite faces.

PAVAO SKALIĆ,

GRADJANIN ZAGREBAČKI, UČENJAK NA GLASU, SVEĆENIK KATOLIČKI I PROTESTANTSKI, PRVI MINISTAR PRUSKI, PUSTOLOV SMJELI, NAZVAN CAGLIOSTRO XVI. VIEKA.

NAPISAO

IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI.

(Sa slikom Skalićevom.)

U ZAGREBU.

PRETISKANO IZ „VIENCA“ GOD. 1875.

U DIONIČKOJ TISKARI.

Šestnaesti viek bijaše za narod hrvatski doba velike nevolje i različite borbe, ali ujedno viek, u kojem se je maleni naš narod proslavio sa velikih ljudi na polju državnom, ratnom, znanstvenom i književnom.

Više nego polovicu zemlje hrvatske osvojiše tečajem XVI. vieka Turci. Na istočnih granicah neprestade ni za časak krvavi boj s Turčinom. Na moru jadranskom trajaše podjedno razdražena borba s Mlečani za slobodu trgovine i brodarenja. Mnoge pokrajine cvatuće negda Hrvatske ostadoše puste, jer čim Turci dopriešе do varaždinskih, zagrebačkih i zagorskih polja, izseliše se čitave porodice i sela u Ugarsku, Austriju, Moravsku, Njemačku, pače u Belgiju. Mnogobrojne pustolovne čete naših vojnika odoše iz osiromašene domovine za plaćenike u daleki sviet, da služe inostranim vladarom, da prolievaju krv za tudju zemlju i svrhu. U samoj opustošenoj zemlji nastavljahu se davni krvavi okršaji poveće vlastele medju sobom, plemstvo dizalo se na seljake, plemići i seljaci na svećenstvo radi desetine, devetine i crkvenih zloporaba. Napokon prodre i duh Viklefa, Husa i Lutera takodjer u Hrvatsku, te porodiv ljutu borbu vjerozakonsku, započne duševan boj sa silnim još tada rimskim svećenstvom.

Ali u toj velikoj nevolji, u toj neprestanoj tjelesnoj i duševnoj borbi, ojačaše sile pojedinaca na toliko, da su neki Hrvati XVI. vieka, ne samo u svojoj tužnoj domovini, nego i u dalekih inostranih država, slavno stekli ime, stojeći na uzvišenom mjestu časti i ugleda, sjajući kao prve zviezde na tudjem obzorju.

Medju ovimi Hrvati neka mi bude dozvoljeno spomenuti samo vojskovodje i državnike Krsta Frankopana, Nikolu Zrinjskoga i Nikolu Jurišića neumrle branitelje gradova Jajca, Sigeta i Kiseka. Nadalje Jurja Utješenovića, Ivana Statilića, Petra Petrovića i Antuna Vrančića, koji kretahu sudbinom Ugarske i Erdeljske. Našega Jurja Draškovića, koji se proslavi ne samo na saboru tridentinskom, budući carski poslanik i prvi govornik, nego i u domovini kao umni državnik. Našega Petra Berislavića, koji krstom i mačem steče neumrlo ime. Našega Andriju Dudića, koji se iztaknu umnim govornikom ne samo na višerečenom crkvenom saboru, nego i državnikom i poslanikom na dvoru kralja poljskoga Žigmunta. U poviesti svieta nije posljednji ni proslavljeni naš odmetnik Mehmed Sokolović, najveći vezir osmanova carstva, koji je uz velike vezire Rustema i Aliju takodjer od hrvatskoga roda, pomogao dignuti carstvo tursko do najviše sile.

Pak dočim se je u XVI. vieku turski istok ponosio mnogimi Hrvati, najboljimi državnici i ratnimi vodjami na kopnu i na moru, brojila je i na zapadu rimska stolica tri Hrvata medju svojimi kardinali, po imenu Utješenovića, Draškovića i Vrančića, dok napokon ne zasjedne istu stolicu sv. Petra najveći muž svoga vieka i potomak hrvatske siromašne porodice iz Hruščice (odtuda nazvan Peretti) pod imenom Siksta V.

Ne treba mi dalje govoriti o muževih, koji se proslaviše u drugih strukah. Nu valja mi svakako obzir uzeti još i na one, koji u novom vjerozakonskom pokretu digoše borbu proti nekim zloporabam crkve.

U borbi za reformaciju crkve prednjačili su istinabog, osobito na sukromnom polju narodne književnosti, medju svimi južnimi Slaveni, kranjski i štajerski Slovenci, polučiv takodjer pogledom na razširivanje nove vjere,

štampom i sabiranjem potrebitog novca, velik uspjeh. Ali najsilnije borioce, najvještije radnike za vjersku reformu, dadoše opet Hrvati. Sjetimo se samo dvajuh silnih promicatelja reformacije, Mate Vlacića Frankovića, nazvana Flacius Illyricus, rodom iz Labina, prijatelja Luterova, nakon kojega smrti svietljaše kao prva zviezda svojim obširnim znanjem, neumornom radinosti, mnogobrojnimi spisovi, od kojih je dosta spomenuti samo „Centuriae Magdeburgicae" u osam velikih folijanta, zatiem „Clavis scripturae sacrae" i „Catalogus testium veritatis". Njegovi ostali spisovi na latinskom i njemačkom jeziku nadilaze broj od 70 knjiga, a ujedno pomagao je prevadjati i na hrvatski jezik protestantske knjige, tiskane u Vitenbergu, Tubingi i Urahu.

Ne manju slavu steče svojom zaslugom za reformaciju Petar Pavao Verger, rodom iz Kopna, najprije vierni privrženik vjere rimske, bivši poslanik papinski na dvorovih njemačkih, zatiem biskup modruški i koparski, napokon ljut protivnik pape i rimske vjere. Bijaše ljubimac svih skoro njemačkih protestantskih vladara, podupiratelj knjige protestantsko-hrvatske, slovenske i talijanske, a ujedno neumoran pisac na latinskom, talijanskom, njemačkom i hrvatskom jeziku.

Pod ravnanjem slovenskih čuvenih reformatora Ivana baruna Ungnada Sunečkog i Samoborskog, kao i Prima Trubara iz Raščice u Kranjskoj, djelovahu u isto doba na polju hrvatsko-slovensko-protestantske književnosti neumornom revnosti Antun Dalmatin, Stjepan Konzul, Istranin, Juro Svečić, Juro Jurišić, Grgur Vlahović, Franjo Hlej, Istranin, Nikola Mozes iz Cresa, Ivan Fabijanić, Ivan Lamela, i Mato Živčić iz Pažina, Antun Bočić iz Modruša, Mihalj Bučić iz Medjumurja, Petar Kranjčić iz Ozlja, Ivan Juraj i Nikola Drinovački iz Bosne itd.

Ne malim požrtvovanjem podupiraše novu crkveno-hrvatsku književnost i protestantske prodikače Nikola grof Zrinjski, slavni junak sigetski, kao i njegov sin Juraj, u Medjumurju, oko Varaždina, Ozlja i Karlovca. Nadalje Petar Erdedski, ban hrvatski i svak Ivana Ungnada, oko Metlike, Okića, Želina, Siska i Cesargrada. Juraj Stančić Gradački, nazvan Horvat, u križevačkoj županiji oko Gradca. Ivan Horvat Lomnički, predstojnik stolne crkve šipuške u Turovom polju. Petar Vragović Dubravački, oko Dubrave u bjelovarskoj županiji. Franjo Barbo, kapetan riečki, na Rieci, u Istri i u Primorju. Hanibal de Comitibus (Knežić) u Istri.

U istom kaptolu zagrebačkom bijaše kanonik i pisac prve štampane kronike hrvatske Antun Vramec tajni privrženik nove vjere, a i sam biskup zagrebački Matija Bruman slušao je g. 1563. pod Okićem sa zadovoljstvom prodiku pastora Grgura Vlahovića, kojega je tadašnji ban Petar Erdedski vodio sa sobom po svojih imanjih, da širi novu vjeru. Poznato je napokon, da i pečuvski biskup Andrija Dudić Orehovečki, priedje na vjeru protestantsku, oženiv se liepom Poljakinjom.

K ovim može se pribrojiti i slavni učenjak, crkvenjak i državnik Antun Vrančić, koj prije nego bude biskupom a kasnije primasom ugarskim, podupiraše tajno novu vjeru, dopisujući revno sa svojim prijateljem Melanhtonom, glavnim vodjom Luterana.

U red spomenutih pristaša i zatočnika nove vjere, ide i Pavao Skalić, o kojem naumih obširnije progovoriti.

Rodio se godine 1534.[1] u Zagrebu od otca Mihalja

---

[1] Ovu godinu njegova poroda prihvaćaju svi njegovi dosadanji životopisci, s toga ju prihvatih i ja. Premda sam Skalić u svom djelu „Satyrae Philosophicae“, čim spominje, da mu se je otac g. 1528. ili 1529. oženio,

i matere Katarine Jambrovićeve.[2] Što su mu bili roditelji, to do sada uza sav svoj trud niesam mogao doznati. Nu svakako je izvjestno, da su Skalići u 16. vieku bili gradjani zagrebački i da je neki Mato Skalić, po svoj prilici brat Mihaljev, bio g. 1530. dekanom t. j. starešinom grada Zagreba.

Ovaj Mato Skalić bijaše čovjek žestoke krvi, umne glave a uz to revan pristaša nove vjere.

Godine 1538. poslaše ga gradjani zagrebački za svoga poslanika u nekih ratnih poslovih zajedno sa gradskim sudcem Mihaljem k zapoviedajućemu generalu

veli da je tri godine zatiem umro, ostavivši njega još u zibki (in cunis me unico filio relicto) a sestru Pavlovu u šestoj godini. Dakle mu nije otac mogao umrieti tri godine poslije ženitbe, nego šest do sedam, te bi vrieme, kad je Pavao u kolievci ležao padalo u g. 1534. U svojih Epitaphiah stavlja Skalić smrt svoga otca u g. 1537.

[2] Glede roditelja Skalićevih vlada velika pometnja, budući da o njih nikada istine govorio nije. Jedna svjedočba grada Zagreba od g. 1563. veli: da je Pavlov otac bio Mihalj Skalić, a mati Katarina Jambrević (možebit Jambreković?). Proti toj svjedočbi gradskoj tvrdi druga kaptola zagrebačkog od 17. svibnja 1564., da se je otac Pavlov zvao Mihajlo Jelenčić, a mati Katarina Skalićka. Da mu je otac bio učiteljem, a djed mu Grgur Jelenčić prostim seljakom ili kmetom. Sâm Pavao kaže u jednom od svojih rodoslovja (Satyrae Philos. p. 424), da mu se otac „tempore exilii et peregrinationis suae“ t. j. u vrieme tobožnjeg progonstva svoga otca, kad se je desio u Zagrebu, zvao „Cervinus“, što će reći Jelenski ili Jelenčić, koje ime da je primio od jelenjih rogova, koje je nosio grb njegov. (Licet Cervina familia vetustissima sit, comitum de Çervino monte (?) et Dolenstein (?) Nadalje da mu se je otac zvao Stubičkim (de Ztubicza) radi županije zagorske, od koje je Stubica glavno mjesto, i odkuda bijaše otčeva dojka (nutrix), što će valjda po Skalićevom rječniku reći majka.

carske vojske Ivanu Katzianeru.[3] Sliedeće god. 1531. osvoji Mato na svoju ruku, s vojnici po njem plaćenimi, smjelom rukom tvrdi grad kaptola zagrebačkog u Varaždinskih Toplicah, budući je kaptol s gradom Zagrebom u vječnoj zavadi bio. Proti istomu kaptolu započe Mato i g. 1539. novi boj, pošto je od kaptolskih kmetova iz Cerja, Popovca, Kraljevca i Botinca pootimao na zagrebačkom trgu sve blago i kola, natovarena različitom robom, što ju bješe isti kmetovi donieli na prodaju.[4]

Radi toga nasilja bude Mato Skalić god. 1540. po kraljevskom personalu Franji od Reve pred kraljevski sud pozvan, ali pošto na urečeni rok došao nije, bje parnica odgodjena. Kasnije umjeli su njegovi pokrovitelji, poimence ban Nikola Zrinjski, kojega je hrabro pomagao u borbah proti kaptolu zagr., izraditi, da je čitava parnica zaspala,[5] na što Mato Skalić g. 1546. sa zahvalnosti prema banu ovomu pomogne iznovice oteti grad i mjesto Toplice iz rukuh kaptola.

Iste g. 1546. umre Mato Skalić i ostavi za sobom udovu s malenim sinkom, radi kojega je ista udova odmah po smrti svoga muža imala parnicu s nekom gradjankom Maricom.[6]

Mato Skalić bijaše u svojih mladih godinah velik ljubimac razuzdanoga kneza braniborskog Jurja, brata kasnijeg vojvode pruskog Albrechta. Ovaj Juraj uzamši za ženu bogatu udovu vojvode Ivana Korvina, a kćer Bernardina Frankopana, dobi u Hrvatskoj velika imanja te je podupirao znatno pristaše nove vjere, medju ko-

---

[3] Kerčelić Hist. Eccl. Zagr. 358.

[4] Marcellović. Extractus Dipl. msc.

[5] Kovačević. Th. Manifestatio dissidiorum civ. Zagrab. cum Capitulo zagr. Msc.

[6] Liber sententiarum civit. Zagr. Msc.

jimi bijaše i Mato Skalić. To poznanstvo bijaše kasnije bez sumnje u prilog Pavlovu prijateljstvu s vojvodom pruskim Albrechtom, koji je sa čitavim svojim dvorom običavao polaziti svoga brata Jurja. Dalo je dapače Pavlu povoda staviti se u srodstvo sa vojvodami braniborskimi, kao i sa Frankopani i Korvini.

Pavao Skalić bijaše maleno diete, kad mu je umro otac, a moglo mu je biti 12 do 13 godina kad mu je umro rodjak, po svoj prilici stric mu, Mato Skalić. Moguće je, da je od Mate nasliedio onu odvažnost, bezobzirnu smjelost, slavičnost i taštinu, kojimi se je svojstvi izticao kroz sav život. Mati mu Katarina, udova, nadje za revna prijatelja zagr. kanonika Petra Herešinca, koji se pobrinu za mladoga nade punoga Pavla, te je radio zajedno s Matom Skalićem za njegov odgoj.

Kad Pavao dovrši prve nauke u Zagrebu, preporuči ga Herešinec biskupu ljubljanskomu Urbanu Tekstoru, koji se je tada desio na dvoru bečkom carskim izpovjednikom. Taj biskup, nazvan kladivom Luterana (Malleus Lutheranorum) bijaše veliki privrženik Ježuvita, s toga odluči on mladoga Skalića predati u ruke Ježuvita, potaknut valjda na to tim većma, što je čuo, da mu porodica u Zagrebu bješe sklona novoj vjeri. Ali budući da je za uzgoj mladića trebalo i sredstva, koja su mu manjkala, to se domišljati biskup uteče molbom caru Ferdinandu, svomu velikomu zaštitniku, povede mladoga Skalića u Znaim, gdje se tada car bavio i predstavi mu ga. Caru omili bistra uma mladić i zato ga predade bečkim Ježuvitom, da ga na carski trošak podučavaju u bogoslovnih naucih.

Jur godine 1547. nalazimo Pavla 13godišnjega mladića na bečkom sveučilištu upisana pod imenom „Paulus Scalitz de Zagrabia". Do skora dobi on od svoga poglavarstva svjedočbu, da je na javnih predavanjih i

izpitih dokazao divne dokaze svoga uma i znanja.[7] God. 1549. bude povišen na čast Bakalaurea, a g. 1551. bje mu podieljen naslov magistra i doktora mudroslovja.

Iz Beča otide mladi Skalić na sveučilište bolonjsko, gdje položiv izpit na tisuću petsto petdeset i tri pitanja, bude imenovan g. 1552. doktorom bogoslovja. Odlikovan ovom čašću, dodje u Rim. Da zadovolji svojoj taštini i slavičnosti s jedne strane, s druge pako da svrati na sebe pozor rimskoga svieta, htjede i u Rimu zametnuti javnu razpravu o 10.447 pitanja iz različitih znanosti, i premda je glede toga od strane Ježuvita nagazio na zapreke, prepirao se ipak javno sa nekimi učenjaci s veoma dobrim uspjehom.

Tim načinom steče u Rimu mnogo štovalaca ali svojom taštinom i mnogo protivnika, koji govorahu, da divnim prirodjenim si pamćenjem hoće da nadvisi slavnoga Ivana Pika Mirandulu, koj prošloga vieka s istoga razloga na velikom glasu bijaše.

Čini se, da je mladi hrvatski učenjak probudio pozor i kod samoga pape, te da je već za vrieme boravka u Rimu otvorio si stazu kasnijemu odlikovanju, dobivši od pape i preporučno pismo uz hvalu svoje učenosti.

Dok se je Skalić bavio naukom van domovine, udala mu se majka po drugi put. Za koga? to se pravo ne zna. Ali po više spomenutoj svjedočbi kaptola Zagr. od g. 1564. može se nagadjati, da je njezin drugi suprug bio onaj učitelj Jelenčić, za kojega je kaptol tvrdio, da je i pravi otac Pavlov. Sam Pavao ne taji, da mu se je mati po drugi put udala za Jurja Cervina, samo što je po svom običaju načinio toga Cervina (Jelenčića) potomkom slavne porodice knezova od Jelenabrda i Dolen-

[7] In publicis lectionibus et disputationibus specimen admirandum sui ingenii et eruditionis dedit. (Rukopisne izprave u Vallenrodovoj knjižnici u Königsbergu.)

steina.[8] S ovim mužem rodila je sina Uriela, o kojem veli Skalić (1565.) da je vojnik bio, i dvanaest godina vojevao u Ugarskoj.

Pavao tuži se na svog očuha, da se je malo brinuo za njegov uzgoj, dapače da ga je posve zanemario[9], s toga je i vjerovat, da se iz Italije odmah vratio u Beč ni neposietiv svoje matere i domovine.

Došav u Beč, predstavi se Skalić caru Ferdinandu, kojemu preda preporučno pismo pape Julija III. a zajedno podnese u znak svoga dobra napredka u naucih novu diplomu doktorsku i svoje djelo: „Conclusiones in omni genere scientiarum uprav g. 1553. dotiskano, koja se radnja može smatrati početkom njegovih enciklopedičnih djela.

Zadobiv na hitro milost cara Ferdinanda, bude po njem povišen na čast dvorskoga kapelana, dočim ga sliedeće godine 1554. papinski legat na carskom dvoru Zakarija Delfin, biskup hvarski, imenova notarom i akolitom kapelanom dvora papinskoga.[10]

S ovih časti razigra se u mladiću od 20 godina još veća slavičnost, jer crkvene ove časti važile su u ono doba mnogo više nego li danas. Kako sam Pavao tvrdi, upotrebljivao ga je car često puta, kad ne bje u dvoru ljubljanskoga biskupa, za svoga izpovjednika, moleći se zajedno s njim bogu i kajući se za svoje griehe. Njemu bijahu dakle širom otvorena vrata do cara, a po tom i do najvišeg crkvenog i gradjanskog dostojanstva; ali taština njegova prišaptivala mu je vazda, da se tomu

[8] Amicorum diligenti et sedula hortatione Georgio Cervino ex nobilissima Comitum Cervini montis et Dolenstein familia nubit. Satyrae Philos. p. 464.

[9] Ego interea disciplinae litterariae comissus, ut moris est, non usque adeo a vitrico curor, potius negligor. Satyrae Philos. 464.

[10] Neki tvrde da i knezom palatinom.

hoće slavno ime i plemstvo, a k tomu što veće bogatstvo, dà Pavao bijaše tvrdo uvjeren, da sin prostoga gradjanina hrvatskog višeg cilja nikada postići ne će. Naumi dakle pokušati, ne bi li lahkim načinom steći mogao jedno i drugo.

Dočepav se nekako darovnice kralja Bele IV. od g. 1263. podieljene Frideriku i Bartolu knezovom krčkim i modruškim,[11] za njihove zasluge učinjene u vrieme navale tatarske, sastavi Skalić, po primjeru ove, posve sličnu darovnicu istoga kralja Bele, kojom tobože ovaj iste g. 1263. nagradi Filipa i Bartola Skalića od Like za počinjena junačtva u istom ratu tatarskom darovav mu grad Skrad sa županijom ličkom i čitav priedjel s oba kraja rieke Une (Hune). Darovnica je tobože izdana kod Bosne po istom kancelaru Farkašu, koji je pisao i frankopansku listinu.

Tu smišljenu listinu, koju valjda ukradjenom pečaću uresi, dade on g. 1552. vidimirati po ljubljanskom biskupu Urbanu, ter tu pravovaljanu izpravu podnese caru Ferdinandu, da mu ju potvrdi, kao potomku slavnih Skalića, knezova od Like i Une.

Dvie godine bijahu protekle, dok su mudri savjetnici kraljevi promišljavali, bili mladomu siromašnomu svećeniku potvrdili toli važnu darovnicu, kojom je on mogao tražiti ne samo grad Skrad s pristojališti već i čitavo Pounje, kad bi ga od Turaka natrag bili predobili.

Napokon odvaži se na preporuku biskupa pečuhskoga (Dudića?) tadašnji kancelar i nadbiskup ostrognoski, Nikola Olah, bivši negda biskup zagrebački, rečenu darovnicu podnieti kralju na potvrdu, koji ju doista dne 1. ožujka 1555. na korist Pavla i njegove braće i bra-

[11] U arkiv frankopanski mogao je ulaziti Mato Skalić štićenik Nikole Zrinskoga supruge Katarine Frankopanove.

tučeda uz veliku pohvalu mladoga nadarenika potvrdi. Medju ostalim veli car o njem: da je umio slavu i junačke zasluge svojih predja nadvisiti dubokim znanjem, bistrim umom, neumornim trudom, pohvalnom marljivoštju i drugimi vrlinami, znavši ujedno steći od najučenijih ljudih zasluženo priznanje i pohvalu.[12] U istoj darovnici dozvoli car, da Pavao namišljeni grb starih Skalića urešen jelenskimi rogovi itd. još i kaldeiskimi magičnimi pismeni sa slikom sunca i drugimi uresi nakititi može.

Imajući carsku potvrdu lažljivog si plemstva, zajedno s pohvalnicom u ruci, osokoli se Pavao Skalić, te se poče odmah pisati knezom ličkim i hunskim (comes Hunnorum et Likae), barunom skradinskim, kraljevskim dvornikom, itd. Na temelju iste darovnice sagradi on sve svoje kasnije varke i sljeparije, glede rodoslovja svoje porodice

---

[12] Vriedno je, da se ovdje u izvoru navedu rieči careve iz kojih se vidi, koliko je znao Skalić već u svojoj mladosti predobiti i zasliepiti cara i njegove savjetnike. Govor glasi ovako: „Dicti venerabilis D. Pauli — gloriam virtute militari partam, Philosophiae et optimarum artium exacta insignique cognitione clariorem facere, suamque gentem et familiam, rerum alioquin militarium fortissimis gestis, iam inde ab antiquissimis temporibus claram conjuncta militiae summa excelentium, quarumcumque disciplinarum eruditione, nobiliorem reddere, aliisque multijugae virtutis ad astra tollere curavit. Ab ipsa enim infantia humaniorum liberaliorumque artium deditus studio, paucorum annorum periculo perfecit, ut peragratis variorum Regnorum celebrioribus et insignioribus accademiis, felicissimi ingenii solertia ac animi irrequieti industria, continuaque diligentia, difficiliorum et inter alias praecipuas quasque disciplinas excelentiorum artium cognitionem, ad unguem et ultra praeteriti saeculi hominum industriam et acumen consecutus, a doctissimis et insignibus viris, magnis in re literaria titulis et honoribus condecorari meruerit etc.

i pripadajućih si po pravu djedinstva ogromnih imanja u Hrvatskoj, Italiji i Njemačkoj.

Nezadovoljan tim naslovom, što ga steče potvrdom lažljive darovnice, smisli nekakvo srodstvo svoje porodice ne samo sa slavnom kućom veroneških vojevoda od Skale (Della Scala) hercega od Beneventa, Samnita i Virovitice, nego takodjer s carskom kućom grčkih Paleologa, s kraljevskom lozom bosanskih i srbskih vladara, i despota,[13] s porodicami erdeljskih Korvina, vojevoda braniborskih, knezova Frankopana itd. pretvoriv svoje gradjanske roditelje mužkog i ženskog spola u same vojvode i vojvodkinje, knezove i kneginje itd.[14] K ovim visokim naslovom moralo je dakako pripasti i veliko imanje, s toga je dokazivao ujedno, da mu po slavnom djedinstvu pripada veliki dio Hrvatske i Bosne, čitave vojvodine u Italiji, a navlastito znameniti gradovi hrvatski: Skrad, Steničnjak, Medvedgrad, Stubica, Bistrica, Susedgrad, Krapina, Varaždin, Beilštein itd. radi kojih se dobara po smrti Beatrice Frankopanke (koja je po Pavlovu rodoslovju bila takodjer od porodice Skalićeve), borahu neke hrvatske porodice medju sobom perom i mačem.

Skalić poprimi dapače i po slici sunca, koju nosiaše u grbu, takodjer naslov „Sol Signatus Bosnensis" i ovaj posljednji naslov zato, budući je, kako sam veli, darovnica kralja Bele pisana tobože na granici Bosne i jer Lika i Hun ne stoje daleko od Bosne.

---

[13] Tvrdio je medju ostalim, da neki Vladislav Skalić bijaše kralj bosanski.

[14] Tako veli za svoga djeda, da mu se je zvao Bonifacio Skalić, i da je bio: Commilito regni Hungariae, magnus princeps Hunnorum, Marchio Veronae et Vincentiae ili Viroviticae etc. Njegov otac Mihajlo bijaše tobožni sin Bonifaca i Magdalene kćeri Tome Paleologa iz carske kuće. Mati Pavlova Katarina povišena je na kćer Žigmunta Franje, vojevode od Beneventa, itd.

Takova luda slavičnost, bezkrajna pohlepa za naslovi morade dakako poroditi sumnju i sažaljenje kod njegovih ozbiljnijih prijatelja, a mržnju i progonstvo od strane njegovih neprijatelja. Ponajbolje morali se njegovi znanci i rodjaci u Hrvatskoj čudom čuditi tomu, u što se pretvorio dobro poznati sin zagrebačkog gradjanina. Bijaše dosta potajna smieha, ruganja i grdnja, koje napokon i do bečkoga dvora doprieše.

Čim Skalić opazi, da se njegovi prvašnji zaštitnici, koji bijahu ponajviše pristaše katoličke stranke, medju kojimi je bio i poznati ježuvita (?) Guzman, od njega odvraćaju, naumi pridružiti se k silnoj tada strani protestanskoj, znajući dobro, da pustolovje i šovinizam nigdje toliko ne napredova, koliko u kolu protestanta onoga vremena.

S toga razloga sprijatelji se on s učenim Ivanom Sevastijanom Phauserom, predikačem mladoga kralja Maksimilijana. Taj Phauser bijaše najveći protivnik katoličkog svećenstva, osobito Ježuvita, bijaše ujedno i dobar prijatelj našega Petra P. Vergera, s kojim je često dopisivao, a mnogo je vriedio kod svoga gospodara Maksimiljana. Phauser videći, da će po Pavlu Skaliću veoma važnoga privrženika svoje vjere steći, preporuči ga i kralju Maksimiljanu, koji ga pod svoju zaštitu primi.

Javno obćenje s protestanti i pogovori, da se je posve iznevjerio katolicizmu, uzdrma još više prvašnje povjerenje carevo, kojemu bijahu jur doglasili, da je staro plemstvo Skalićevo smišljeno i da je potvrdu carsku bezobraznom lažju izmamio.

Da pobije taj glas, sastavi Pavao i drugu lažljivu izpravu na hrvatskom jeziku, podpisanu od dvanaest plemića nekakove obćine jezerske[15] koja obćina bijaše

[15] Ne zna se pravo, da li se tuj ima razumievati ili Jezero (Gjulhisar) u turskoj Hrvatskoj ili pako Jezero u nekadašnjoj otočkoj regimenti.

tada pod Turci. Izdana je ta izprava tobože godine 1544. na dan svete Margarete, dakle u doba kad je Pavlu Skaliću stoprv 10 godina bilo, i kada te izprave ni trebao nije.

U njoj je iztaknuto medju ostalimi: Kako su rečeni plemići (jezeranski) pitani: Ako bi što znali dokle su (sa) kršćani živjeli za roda i plemena Skalićeva (tako) i ako bi u hrvatskoj zemlji koju plemenščinu bili imali tere držali, i kako su tamo došli, i odnuda kamo su se preselili? Na to (vele plemići) tako odgovorihsmo: Da su od starih vrimen Skalići vseli Liku, i Hun (!) držali i toje dvoje zemle poglavita gospoda bili. — Da su k tomu vsu Vlašku zemlu imali, i u Verone dvor držali, i da kral Matiaš iz vugerskoga kolina Skalić, sám i jedini ostanak iz vlaškoga kolina gospodina Bonifaca Skalića dozva, i njemu Hun, Liku i neke druge zemle u nimškom orsagu veki vekoma kako svomu bližnjemu rodu, dà i darova. Biohsmo (govori nadalje rečenih 12 plemića 1544.) i pri gospodinu Bonifacu pri njegovoj svatbi, jere ga kralj Matiaš oženi s niku svoje polače gospodičnu Magdalenu, Tomaša Paloga (Paledoga) kćerju, koj rod, prve držaše Carigrad i vsu grčku zemlu, iz koje rodi ta gospodin Bonifac jedinoga sina gospodina Mihala (Pavlova otca) a Matijaš malo po svadbi umre (1490.) za njim gospodin Bonifac, tere — sina jedinoga, — kralici Beatrikš — preporuči. (Zatiem nastavljaju da je buknuo rat med kraljem Fernadom i Ivanom vojvodom 1526. a gospodin Mihal Skalić ni simo ni tamo ne znajući, u Viroviticu k gospodinu Žigmuntu Ferencu hercegu od Beneventa i svetoga angela pri garganskoj gori, k svaku Matijaša kralja (?) prihodi — i onda ga gospodin Žigmund Ferenac svojom kćerjom oženi Katarinom tere po njoj, po smrti Žigmunda Ferenca gospodin u Virovitici postà. Med tim se gospodin Mihal u Zagreb preseli, i vojsku spravi, hotejući se za svoje imanje pokusiti.

Med tim i on umre i ostavi u Zagrebu gospu i jednoga sina s jednom kćerju, Pavla tere Oršicu.“[16]

Ova izprava jasan je dokaz kako bijaše samo zato napisana, da prevari neuke i strane, kojim poviest hrvatska ni malo poznata ne bijaše. Ne znamo, da li se Skalić jur u Beču usudio s njom izaći na svjetlo, ali kasnije u Njemačkoj služila je podobro njegovoj svrhi.

Toliko znamo, da mu na bečkom dvoru cara Ferdinanda, pošto je izašla na javu njegova varka, ne bijaše duga obstanka. Lišen časti dvorskoga kapelana, pridruži se sasvim kao „Exul Christi“ k protestantskoj stranci kralja Maksimiliana, te podporom ovoga posieti ponajprije Požun i Prag, zatiem podje u Njemačku i bavio se neko vrieme u Regensburgu, gdje se je bio sprijateljio s evangeličkim prodikačem Nikolom Hahnom, nazvanim Gallus, posjeti zatiem Basileu i dodje napokon sa preporučnim pismom kralja Maksimiliana u Vittenberg k vojvodi Kristoforu.

Na dvoru vojvode vittenberžkog, velikog pokrovitelja protestantskih prognanika, nadje Skalić mnogo svojih zemljaka. Tu je živio velezaslužni Ivan Ungnad, barun sunečki i samoborski, veliki župan varaždinski. Tu je stajao najveći prijatelj vojvode, bivši biskup Petar Pavao Verger i nećak mu Ljudevit. Tu primaše svoje novčane podpore Trubar, Dalmatin i Konzul. Ovamo je pošiljao svoje savjete smioni i učeni Matija Vlacić Franković, profesor hebrejskoga jezika. A svi ujedno poslovahu sporazumno i neumorno oko pisanja, prevadjanja i tiskanja protestantskih knjiga na hrvatskom i slovenskom jeziku. Upravo ta učena družina, stojeća pod pokroviteljstvom ili u službi vojevode Kristofora, začetnica je slavensko-protestantske književnosti.

[16] Izprava ova pisana ćirilicom na perg. nalazi se u c. kr. arkivu berlinskom. Priobći ju Jireček u Šafařikovih Památkah dr. pis. jihoslowanuv. W Praze 1873. l. 111.

U sredini ove družine porodi se dapače prvi krat misao, da se stvori, poput jezika Luterova za Niemce, obćeniti literarni jezik takodjer za sve Slavene. Veleučeni Petar Pavao Verger bijaše onaj, u kojega glavi zače se ova misao, jer naumi sva narječja slavenska upotriebiti za jedan jezik, na koj hćede poput Lutera, prevesti sveto pismo, razumljivo svim Slavenom.[17] Nu pošto je kasnije uvidio, da za takav ogroman posao ne ima dosta sila, prevadjao je protestantske knjige samo na hrvatski jezik, kojemu bijaše kao Istranin posve vješt, poznavajući dobro i staroslavenštinu, budući da je, kako sam svjedoči, čestoputa kao biskup modruški i koparski čitao i pjevao misu glagolsku i molio iz časoslova.

Upoznav se Skalić s otom hrvatsko-slovenskom družinom, prione uz nju i poče takodjer revno podupirati književni rad, prevadjajući knjige na hrvatski jezik i brinući se u Tubingi i Urahu oko tiskanja bogoslovnih knjiga.

Kako jedna svjedočba akademije tubingske potvrdjuje, vladao se u Tubingi veoma čedno i pobožno. „Kako se pristoji knezu plemenitomu, i mužu izvrstne krieposti pobožnomu i svestrano učenomu.[18] Ivan Ungnad spominje ga takodjer pohvalno u jednom dopisu na kralja Maksimiljana (12. travnja 1561.) u kojem veli, da je grof Skalić poslao kralju početak tiskanoga katekizma, kojega je sam preveo na jezik hrvatski[19].

Medjutim, kako iz vlastitih Skalićevih spisa doznajemo, bijaše njegova postojana želja, doći natrag u Beč

---

[17] C. H. Sixt. Petrus Paulus Vergerius. Braunschweig 1855. p. 373.

[18] Ut par est comiti generoso, et viro exemia virtute pietate omnique doctrina predito.

[19] Kostrenčić Urkund. Beiträge zu gesch. der protest. Literatur der Südslaven. str. 18.

na dvor carski, nadajući se podjedno, da će svoju svrhu postići po kralju Maksimiljanu, s kojim je dopisivao, ali mladi kralj češki, tajni privrženik nove vjere, ne bijaše ni sam veoma prijazno gledan u Beču. Uz prkos tomu čini se, da je ipak Skalića pozvao na svoj dvor, ostavivši ga onom prilikom kad je otišao na krunitbu u Frankfurt sa svojim prodikačem Pfauserom u Austriji. U to doba otide Skalić stanovat u cistercitski samostan sv. Križa, počem se je moglo misliti, da se nije bio sasvim odreko katolicizma, jer ga inače redovnici u svoj stan ne bi bili primili.

U isto vrieme molio je i cara Ferdinanda, da mu povrati svoju prvašnju milost, na što mu car odgovori, „da ga je na svom dvoru negda rado gledao, pazeći ga prijazno i milostivo, dapače podjelivši mu i veću plaću nego li njegovim drugovom. Da je nadalje ne gledeć na njegovu mladost i nepostojanost po svom dvorskom maršalu kao i po Guzmanu i po kralju češkom dao ga zahman opominjati, da se glede vjerskih nazora popravi. Da ga je htio dapače iz nova u službu primiti ali da se je vladao u svem kao čovjek neposlušan, ponosit, lahkomišljen i tašt, s toga da njegovu milost iz nova zadobiti ne može, van ako se povrati sasvim u krilo crkve rimske.

Moguće je, da bi se Skalić već tada sasvim povratio bio u krilo katolicizma, kad bi bio mogao slutiti, da će se s milošću carevom povratiti i staro povjerenje, i da će se obzir uzeti na njegove nepravedne zahtjeve glede naslova i imanja, kojih sljeparijom steći željaše. Ali budući da zato nade ne bijaše, povrati se u Njemačku.

Kako je gore spomenuto, prijateljevao je Skalić još ono vrieme s kraljem Maksimiljanom. Ovo dokazuje njegovo dopisivanje s kraljem, od kojega su nam sačuvana tri dopisa. U prvom iz Beča na dan sv. Nikole g. 1557.

pod adresom: „Soli signato“, piše mu kralj njemačkim jezikom: „Budući da ima pouzdanog listonošu, to da nije mogao propustiti, da mu ne piše ovaj listić i da mu ne javi, kako je vazda nastojao, da ga blizu sebe zadrži, čemu je bog svjedok, ali da je od stanovita mjesta (valjda od cara) primio nepovoljan odgovor, kojega će čuti od listonoše. Medjutim da će mu i nadalje ostati milostiv i podupirati ga“. — U drugom dopisu pisanom iz Beča dne 25. kolovoza 1558. latinskim jezikom, davajući mu naslov grofa i doktora, javlja mu, da će dva po njem preporučena učenjaka, Lälija Soeina i Ivana Oporina, kada dodju, sa svim štovanjem primiti. Od prvoga prihvatio je Skalić mnoge protupapinske nauke, a od drugoga, bivšeg učenika Paracelsa, nauči mnoge magičke umjetnosti Paracelsove, kojimi se kasnije u Pruskoj koristio. — U trećem pismu dne 10. prosinca 1560. odpravljenom i latinski pisanom, ne podieli mu kralj više naslov grofovski, nazivajuć ga jednostavno: Honorabilem, devotum, nobis dilectum Paulum Scalichium, S. Theol. Doctorem, ali mu dosta strogo naloži, da svoje na ogled mu poslano rodoslovje ni pošto ne podnese caru, jer bi si takim postupkom još više neprijatelja stekao, kori ga nadalje, da se on bogoslovac bavi toli nekoristnom radnjom.[20]

Iz toga pisma dade se lasno razabrati, da je kralj u ono doba jur potanje upućen bio o lažljivosti njegove obiteljske poviesti. Ovo pismo bijaše odpremljeno u Tubingu, gdje se je Skalić profesorom na sveučilištu bavio. Nu Skalić ne gledeć na ukor kraljev, posla mu ipak i tiskano svoje rodoslovje, izpričivajući se kasnije, da je kraljevo pismo tek onda dobio, kad bje djelo već natiskano. Ali time uvriedi kralja na toliko, da mu ovaj

---

[20] J. G. Kreuzfeld: Scalichius. Berlinische Monatschrift 1791.

uzkrati svaku dalnju milost i podporu, spočitujući mu taštinu, slavičnost i ne čuvenu smjelost.[21]

Po ovom pismu bude sasvim odbijen od Austrije, te privezan za sav svoj život uz Njemačku. Budući da je struja protestantska po svoj Njemačkoj u ovo doba znatno nadvladala bila, povjeri joj se sliepo i Skalić, te odreče se i prvašnjeg svog svećeničkog staleža postavši svjetovnjakom. O čem, želeći se kasnije pred katolici izpričati, uztvrdi, da su ga na taj korak naveli veoma važni razlozi (urgentissimae causae) i da je to uradio dozvolom cara i pape,[22] što nije ni malo vjerojatno.

Kad se je činilo, da se je Skaliću sreća posve iznevjerila sinu mu sunce boljeg udesa od onuda, od kuda mu se je najmanje nadao, naime iz nove pruske vojvodine, gdje mu se pojavi mogućan i vieran zaštitnik i to Albrecht, zadnji veliki meštar njemačkih vitezova, a prvi vojvoda pruski.

Ovaj novi naslov vojvode imao je Albrecht zahvaliti Žigmuntu kralju poljskomu, od kojega, kao njegov vazal, primi u Krakovu, klečeći pred njim, kao pred svojim suverenom, znakove vojvodske, zajedno s novim pruskim grbom i zastavom."[23]

Vojvoda pruski Albrecht bijaše jur starac od 70 godina. Poznat je u poviesti kao hrabar i odvažan vojnik i vojskovodja, i kao veliki prijatelj učenih ljudi, navlaš takovih koji radi nove vjere evangeličke progonjeni bijahu. Čuvši on o nesreći i progonstvu, a u jedno o velikoj učenosti Skalićevoj, pozva ga vlastoručnim pismom od 6. rujna 1561. na svoj dvor u Kraljevac Königsberg. U pismu izrazi vojvoda svoje duboko sažaljenje rad zle kobi Skalićeve. Spominje kako je čuo hva-

[21] Scalich: Miscellanea, p. 441.
[22] Scalich: Miscell. De rerum causis, p. 241.
[23] Chronicon Bernardi Yapovii. Script. Rer. Polonicarum. Cracoviae 1874. T. II. 202.

liti visoki njegov um i veliku učenost, kako on sam od djetinstva mnogo cieni učenjake podupirući njihove učevne podhvate, i kako je vruće zaželio s njime ne samo upoznati se, nego i u svom dvoru pridržati ga, nadajući se, da se Skalić tomu protiviti ne će. Obećaje mu napokon, da će ga u progonstvu rado savjetovati i pomagati te nastojati oko toga, da bude u njegovoj zemlji posve zadovoljan.

Primiv ovo laskavo pismo, odgovori Skalić veselim srdcem vojvodi, izraziv svoju hvalu na pozivu. Nu da nadvojvodu još bolje za se predobije, pošlje mu svoje rodoslovje, i priobći mu napose, kako on potiče iz staroga slavnoga plemena Skaligera, kako je svoja nasljedna dobra u Talijanskoj, Njemačkoj, Ugarskoj i Hrvatskoj po nesreći svojih predja i svoga otca izgubio; kako ga je sadašnji rimski kralj pod svojim skrbničtvom odgojiti i školati dao, nagovorivši ga zatiem da bude svećenikom samo zato, da mu i posljednja otčinska dobra oduzme. Kako u zrelijoj dobi odreko se „grozovitoga papinstva“ (dem gräulichen Papsthum), ne obzirući se ni na cara, ni na milost drugih ljudi, već jedino na zapovied božju, otišav svojevoljno u progonstvo, služeći jedino spasonosnoj rieči božjoj, podavši se nauku i živući u oskudici, budući da je i ono malo potrošio, što je sa sobom donio.

„Još sam naumio bio, piše nadalje Skalić, da se preporučim za službu svomu rodjaku, despoti srbskomu, i drugim vladarom, kao i vama, kad iznenada kao po božjoj naredbi, dodje vaš milostivi poziv, kojemu odazvati se odmah pripravan bijah. I to ne samo s toga, što ste vi, slavan, pobožan i milostiv vladar na glasu, koj učene ljude ljubi a prognanike podupire, već jer ste mi i u rodu, potičete bo od mojih predjah, budući da je Beatrica kći Martina della Scala od Verone a supruga Barnabe Viskonta od Milana, koj preminuvši g.

1385. a bijaše moj šukundjed, imala kćer Angleziju, od koje potiče Jelisàva supruga Markeza Friderika od Brandenburga, djeda vašega.“ Na koncu obeća Skalić, da će sa sobom donieti i mnogo izprava i povelja careva, kraljeva i papa, iz kojih će vojvoda uviditi istinitost njegova rodoslovja, i koliko je dosad nedužno stradao.

Da staroga vojvodu još većma zasliepi, umoli on Krsta od Virtenberga, u kojega je državi bavio oko tri godine, da mu dade preporučno pismo. Vojvoda Krsto ne uzkrati mu ovo, te napomenu u njem, kako je Skalić grof od Huna došao na preporuku kralja českoga u Virtenberg, baveći se na sveučilištu u Tubingi, da je muž izvrstan, učen i veoma dobra vladanja. On želi, nastavi nadalje vojvoda Krsto, iz Pruske posietiti svoga rodjaka despota srbskog i kneza vlaškog u Poljskoj i preporuča toga prognanika, lišèna svojih dobara, što toplije.

Drugo preporučno pismo od 20. listopada 1561. dobi Skalić od baruna Ivana Ungnada, s kojim je još prije svoga odlazka čudnovat ugovor sklopio bio. Tu se obveza Ungnad, da će sa svimi silami nastojati oko toga, da se Skaliću izgubljena imanja povrate, za koj trud obeća mu Skalić nakon obračunbe troškova, polovicu dobivenih imanja, svjedoci toga ugovora bijahu i podpisani su Wolfgang Dvorski grof od Rena, vojvoda Krsto od Virtenberga, grofovi Juraj Ernest i Popo od Heneberga i dva brata Ulrih i Sevastijan grofovi od Helfensteina i Gundelfinga. U samom preporučnom pismu iztaknu Ungnad velike vrline Skalićeve, koji da je „in omnibus facultatibus“ čovjek izvrstan, učen, divnoga i dubokoga uma, kako će vojvoda moći razabrati iz krasnih svjedočba podanih mu od cara, sveučilišta bolonskoga i samog pape, dok je tumarao još po antikristovoj tmini.

Mjeseca studenog g. 1561. spremi se Skalić na put u Prusku. Na putu posieti svoje prijatelje grofove Jurja

Ernesta i Popa od Heneberga u gradu Kühndorfu blizu Meiningena, od ovih dobi takodjer preporučno pismo, u kojem oba grofa preporučuju mladoga učenjaka sposobnim, da bude ili savjetnikom, ili, što on sam želi, profesorom, u kojih službah moći će biti od velike koristi premda nije još posve vješt dvorskomu i svjetskomu životu, niti govori dobro njemački, ne poznavajući mnoge izraze i rieči.

Koncem godine 1561. dodje Skalić praćen od Karla Ungnada sina Ivanova na dvor vojvode Albrechta u Königsberg, te bude tu kao grof od Huna i markez od Verone veoma prijazno primljen. Radi svoje ljepote i stranog neobičnog vladanja, kao i načina kako je izgovarao sladko njemačke rieči, nadalje radi zle sreće i svoga stradanja, što ih je pretrpio kao prognanik i protestant, omili on doskoro ne samo vojvodi nego i čitavoj dvorskoj družini, a osobito, kako si je sviet prišaptivao, mladoj vojvodkinji, Ani Mariji ženi staroga vojvode.[24] Do skora znao je sav pruski dvor, da zanimivi mladi stranac pripada najslavnijoj porodici i da potiče ne samo od markeza veronezkih i vojvoda od Beneventa, nego da je rodjak vladara bavarskih i pruskih a potomak cara Andronika Paleologa, kralja Ferdinanda i Jakova od Napulja i Aragonije, kralja Petra od Sicilie, kralja Matijaša Korvina, Kraljice Jelisave od Kastilije, kraljice Ivane od Sicilije, kraljice Izabele od Novare i vojvoda, i knezova od Milana, Mantove, Montferata itd.

Još većma umio je Skalić predobit za sebe dvor pruski, dokazivajuć pravo na mnoga imanja u Hrvatskoj, od kojih su nekad pripadala negda Jurju od Anspaha, markezu od Branibora, koji ih je dobio po svojoj ženi Beatrici Frankopanskoj udovi Ivana Korvina, na kojih imanjih bijaše nekoč i sam vojvoda Albrecht. Bijaše

[24] Acta Borussica I. 3. Kreuzfeldt. 244.

dakle od koristi po vojvodu, da ta imanja oteta u vrieme rata medju Ferdinandom i Ivanom Zapoljskim, Skalić stranom za sebe, stranom za kuću braniborsku nekako izvojšti. S toga je rado pristao uz molbu Skalićevu, da će ga prvom dobrom prilikom poslati u Poljsku, pa da ondje po kralju i kraljici, kćeri cara Ferdinanda, uznastoji zadobiti natrag rečena imanja.

Medjutim uze ga vojvoda Albrecht samo na vrieme u svoju službu sa 200 for. plaće i sa stanom i hranom u kneževskom dvoru, kao i s obskrbom njegovih konja. Ali za kratko vrieme omili starcu mladi, okretni, prijazni i umni Hrvat na toliko, da ga načini svojim savjetnikom i ministrom, podieliv mu dekret dne 18. siečnja 1562. uz doživotnu plaću od 1000 poljskih for. zajedno sa veoma udobnim stanom u posebnoj dvorskoj kući, na Tragheimu u Königsbergu, koja se i kasnije zvala Skalichienhof.

Staromu vojvodi bijaše Skalić već s toga dobro došao, jer je na dvoru bio sasvim osamljen, ne imajući nikoga, u koga da se pouzda. Njegova supruga, različita po godinah i mislih, lahkoumna i praveći dugove, nije ga mogla usrečiti. Njegov sin zadavao mu kojekakovih jada i briga. Od dvornika i rodjaka ne bijaše mu nitko prijatelj. S toga steče umni stranac odmah sve povjerenje i pouzdanje vojvode, a ujedno i prvo mjesto medju njegovimi savjetnici ili ministri.

Nenadano povišenje mladoga stranca, koji nije umio dobro ni njemački, miešajući uviek latinske rieči i izraze u njemački razgovor, probudilo je na pruskom dvoru najveće čudo, ali ujedno i tajnu mržnju i nenavist prema sretnomu štićeniku. Stari savjetnici, medju kojimi bijahu neki od ugledne porodice Truhses, počeše već sada dizati se na njega, ali tim veću sramotu doživiše, kad ih mladi savjetnik sve do jednoga nadvlada, i, kako ćemo viditi, kod vojvode izradi, da izgubiv svoja

častna mjesta, moradoše ih odstupiti prijateljem Skalićevim.

Povišen na čast prvoga ministra, pomisli Skalić, da je nadošlo vrieme, gdje bi mogao boljom srećom tjerati posao za svoja namišljena prava na dobra. S toga naumi zaputiti se u Poljsku, te po kralju i kraljici raditi, da mu bečki dvor zahtievana dobra predade.

Dobi preporučno pismo od svoga vojvode, u kom ovaj medju ostalim veli: „da je u Skaliću našo čovjeka svim znanostim i umjetnostim vješta, izkusna, veleučena i izvrstna muža“. Istom i još većom hvalom obsipao ga vojvoda u preporučnih pismih na neke poljske velikaše, tvrdeći o njem, da je vješt ne samo svim znanostim nego i sposoban za sve poslove i najteže razprave, te da s velikim izkustvom i učenošću spaja toliku ljubežljivost i tankost u vladanju, da se može pravedno reći, kako „uprav božanski darovi toga muža umnožavaju sjajnost njegova poriekla i porodice“. U isto vrieme napisa vojvoda preporučna pisma na cara i na kralja českoga, iz česa bi se dalo zaključiti, da je Skalić namjeravao iz Poljske poći na dvor bečki.

S timi preporučnimi pismi odputi se Skalić početkom godine 1562. u Poljsku, i dodje u Vilno na dvor kraljevski, gdje ga veoma dobro primiše. Kralj i kraljica dozvoliše mu više puti pristup pred svoje lice, a dvorski boljari zavoliše ga diveći se vanrednoj mu rječitosti na latinskomu jeziku i velikoj učenosti. — Skoro svaki dan prepirao se sa svećenici, doktori i profesori o bogoslovnih raznih pitanjih, i budući da su se razpre često vodile javno, probudiše tim veće čudo u občinstvu i na dvoru, jer množini slušatelja imponirala je još većma njegova svestrana učenost.

Skalić sam hvali nada sve kraljevsku porodicu, a osobito kraljicu, kćer cara Ferdinanda, nadvisujući ju

nad svimi u poviesti poznatimi kraljicami radi njezine ljepote, radi velike krieposti i čednosti.

Ali čim je sjajnijim uspjehom prikazivao Skalić svoju sljeparsku komediju na dvoru poljskom, tim većom pozornošću pratili ga njegovi protivnici, a ovim na čelu bijaše carski poslanik Sauermann. Ovaj izviešten iz Beča potanko o Skalićevoj osobi, pokušao je javno ustati proti njemu, govoreći o njem, da je varalica i od svoga cara prognan i časti lišen. Isto tako žestoko navaljivao je na njega i mletački poslanik, poznavajući poviest porodice vojvoda od Skale bolje, nego sâm Skalić, koj se je gradio njezinim članom. Ali ovi tobožnji neprijatelji ex officio ne mogahu prodrieti sa istinom. Skalić je umio kralja i kraljicu zajedno s velikaši toli za sebe predobiti, da je od njih dobio preporučna pisma na cara, zajedno s pismom na vojvodu Albrechta, kojemu priobćiše, kako su Skalića ne samo toplo preporučili dvoru bečkomu, nego i poradi njegove riedke učenosti i mnogo vriednih krieposti hvalom obsipali.

Vojvoda pruski jedva je dočekao povratak Skalićev, šaljući pisma u Poljsku puna žalosti, što se toliko vremena ne vraća, nu zajedno radujući se, što ga i na poljskom dvoru toli prijazno primiše.

Koncem travnja 1562. vrati se Skalić u Prusku. Ne imajući srdca da ide k caru ili kralju ugarskomu s preporučnimi pismi kralja poljskoga, zamoli svoga gospodara, da on ista pisma pošalje kralju Maksimiljanu. Albrecht posla dakle rečena pisma kralju, preporučiv s nova svoga štićenika. U pismu od 28. svibnja 1563. spominje vojvoda opetovano Skalićeve porodične nesgode i njegove vanredne krieposti i sposobnosti. On veli o njem, da bi mogao biti svemu kršćanstvu od velike koristi, kad bi se njegova sreća poboljšala. S toga preporučujući ga toplo, moli kralja neka pripomogne, da se Skaliću vrate imanja njegovih predja, i da toli odli-

čna, učena i duhovita muža ne prepusti nadalje valovom biede i nesgode.

Na to pismo ne stiže od kralja odgovor, a Skalić ne usudi se dalje tjerati taj posao, već ostane kroz čitavo ljeto godine 1563. u Königsbergu, zametnuv dugotrajnu razpru s profesorom sveučilišta i liečnikom dvorskim, doktorom Matijem Stojem, koji u jednom od svojih književnih uztuka nazva Skalića privrženikom Skota; radi česa da se ima svaki protestant strogo čuvati njegovih nauka. Nu vojvoda pruski, pristav uz stranku svoga ljubimca, zabrani dru. Stoji nadalje putem štampe napadati ga, jer takovo napadanje može škoditi i sveučilištu, na kojem je Skalić, povrativ se iz Poljske, predavao bogoslovje.

Nu i na istom sveučilištu imao je Skalić velikih protivnika poradi nauka L. Socinova i Osiandrova, sliedeći ih u svom predavanju. Prvi ustade proti Skaliću Titius, koji ga potvori, da predaje svakojake krive nauke i da kvari mladež. Na što ravnatelj sveučilišta učenikom svečano zabrani, da ne smiju nadalje slušati predavanja Skalićeva. Ali ta zabrana bijaše od učenika tolikim negodovanjem i tolikom vikom i nezadovoljstvom primljena, da je razjareni ravnatelj prisiljen bio poviknuti: „Ergo audiatis Scalichium praeceptorem vestrum i nomine, omnium diabolorum[25].“ Ovo služi najboljim dokazom, koliko ljubljen bijaše Skalić od svojih učenika, i kakovom da je čarobnom snagom rječitosti umio predobiti za sebe staro i mlado. U svojih predavanjih običavao je istinabog napadati svoje protivnike i sveučilištne drugove, ali toli finom ironijom ili sofistikom, da je pred vojvodom uviek dokazati mogao kako njegovo napadanje ni malo uvredljivo nije. Često je znao svojim saučiteljem spočitovati pred slušatelji, da su neznalice, ali

[25] Voigt. Berl. Kal. 1848. 21.

da oni tomu krivi niesu, nego jedino slučaj, što boljih učitelja imali niesu; i da on tomu nije kriv, što učenici hrpimice na njegova predavanja lete, dočim su klupe njemačkih učitelja prazne, jer od njega u jedan dan više nauče, nego od njih za čitav mjesec. Hinc illae lacrymae, što ga proganjaju i proti njemu pišu.

Napokon dosadi Skaliću ipak napadanje protivnika, te on obustavi od svoje volje za neko vrieme predavanja, dok ih po nagovoru vojvode opet ne nastavi, predavajući prvašnjom žestinom svoje prave nauke, „veras scientias“, kako sam reče.

Medjutim obćio je Skalić neprestano sa vojvodom Albrechtom, svaki malne dan posjećivahu se ta dva medjusobno kao najbolji prijatelji. Vojvoda je slušao nekim zanosom Skalićeve polu-njemačke polu-latinske razprave o bogoslovnih i drugih znanstvenih pitanjih, a ponajviše ga zanimaše razgovori o mistici i magiji, te o tajnom životu ljudi i duhova, o čem je znao Skalić nekim čudotvornim čarom govoriti.

Pismeno obćenje s poljskim dvorom nije Skalić takodjer prekinuo, dopisujući često s Bernardom Posibelom i dvorskim meštrom Gavrom Tarlovskim, kojega nazivaše svojim otcem. U svojih pismih nije nikad zaboravio preporučati se kralju i kraljici, a ujedno uplesti bud koju zanimivu viest o svojoj osobi i o svojih visokorodjenih rodjacih. Ali jur godine 1563. pade Skalić u prvu nemilost kod poljskoga dvora radi nekog odličnog Talijana Gvanina, kojega je prijateljske razgovore zlorabio priobćiv ih u jednom tiskanom djelu. Isti Talijan živio je prije na dvoru pruskom, odakle dodje na dvor poljski i čini se, da je zastupao republiku mletačku, o kojoj bješe Skalić uprav napisao neke nepovoljne stvari, priobćene mu po Gvaninu.

Drugim nekim bogoslovnim djelom o sakramentih imao je još više neprilike u Prusiji. Izdavši isto djelo,

prepunjeno svakojakimi geometričnimi figurami, diogrami, šestili, trokuti, četverokuti i kojekakvimi znakovi, posveti ga svomu vojvodi. Ovaj ne mogavši ga razumjeti, predade ga učenomu matematiku Ivanu Aurifabru, da mu ga protumači. Ali matematik izviesti vojvodu, da ni on Skalićevih neobičnih izraza i slika ne razumie, i da mu djelo u obće, puno hypoteza, za bogoslovnu znanost ni malo ne vriedi, jer članci vjere ne dadu se tumačiti slikami nego razboritimi dokazi. Ta kritika probudi dakako veliku zlovolju u Skalića, ali tim većma odobravaše ju njegovi protivnici.

Broj pako ovih protivnika Skalićevih množio se sve to više. Odkad on sa četiri nova savjetnika vojvode pruskoga na ime: s Ivanom Funkom iz Nürnberga, s Ivanom Schnelom iz Pomorja, s Mateom Horstom iz Meklenburga i knjižničarom Ivanom Steinbachom iz Annaberga prijateljstvo sklopi, učvrsti istinabog svoje mjesto na dvoru pruskom, ali morade na štetu države sva moguća sredstva upotrebljivati, da ove savjetnike kod vojvode u milosti uzčuva, a ujedno i njihovim zahtjevom zadovolji; što dakako mnoge njegove protivnike još većma razdraži.

Da broj svojih prijatelja poveća, pozva na dvor pruski mladoga učenjaka Mihalja Skriniusa iz Gdanskog, koj dobi čast profesora i knjižničara na sveučilištu, te koj mu sa zahvalnosti uviek vieran osta, podupirući ga u svem. Isto tako počasti on profesorstvom magistra Ivana Campinge iz Gröningena i Hinka Zella iz Strasburga, koji mu je pomagao pisati izmišljenu poviest njegove porodice. Vojvodskog dvorskog meštra i dvornika Petra Mörtlina kao i mnoge druge znao je predobiti novcem i darovi.

Ponajglavniji protivnici Skalićevi bijahu oni stari vojvodski dovjestnici, kojih odstrani, medju ovimi tri od porodice Kreiza, zatiem veliki stolnik Ivan Jakov barun

od Waldburga, i nadvornik knez Joakim od Norka. Svi ovi bijahu vezani rodbinstvom, težeći složno za vlašću, bogatsvom i gospodstvom, gazeći zakon i pravo, i varajući svoga vladara na svakojake načine. Da se osvete Skaliću, bijaše svih njih glavna misao, dapače ako se smie povjeravati jednomu pismu Skalićevu pisanom vojvodi, upotriebiše oni i otrov i nož iz potaje, da odstrane za uviek neprijazna stranca.

U to doba početkom g. 1563. bolovao je Skalić mnogo sa kolike, o kojoj pisa jednoč vojvodi, da svoju bolest može prispodobiti promjenljivu mjesecu travnju, jer kad ćuti, da mu je najbolje, dodje vjetar i kiša, t. j. ljuta bol, koja ga natjera u postelj. U vrieme te njegove bolesti vidjevahu poznanci, koji ga posjećivahu, čestoputi neku mladu ženu, gdje ga dvori i kuću mu redi. Protivnici njegovi da ga ocrne pri vojvodi, koj držaše mnogo do kreposti, prijaviše mu, da je Skalić ili tajno oženjen, ili da prostu ljubovcu u kući drži. Vojvoda doglasi mu odmah dobivenu viest, umoliv ga, da mu odgovori, koliko je istine u toj viesti. Skalić budući bolestan odgovori vojvodi u povećem pismu na deset strana medju ostalim: kako veoma žali, da mu tjelesna i duševna bol (mei dolores tam corporis quam animi) ne dozvoljuje ustmeno o toj važnoj stvari razgovarati se s vojvodom. S toga mora po svom prijatelju Funku odgovor pismeni poslati. Što se upitne žene tiče, to mu je ona po njezinu otcu predana u službu kao gospodarica, brez koje u svojoj bolesti biti ne može. A oženiti se ne će, jer kako je vojvodi višeputi kazao, on se je odvažio samo ženu od ravna si visoka roda uzeti, a takove još našao nije. Dokle pako ne oženjen živi, naći će se dakako uviek ljudi koji će sumnjičiti njega i njegovu gospodaricu. Pa kad bi ovu i odstranio, zar ne bi pao u još veću sumnju, kad bi svakih osam dana mienjao gospodaricu; a ipak ne mienja nitko rado ni svoje vierno pseto, kamo li vierna

čovjeka. Bolje je svakako, nastavi, kad je čovjek radi jedne žene u sumnji, nego kad je radi više njih. Moli ga napokon, neka ne sluša njegovih neprijatelja, neka ne vjeruje, da nečist život živi, jer kad bi to htio, ostao bi biò medju papisti, i mogao bi kao dobar epikur živiti po dvorjanski, i držati ne jednu ženu, nego deset, dà trideset, četerdeset.[26] O samoj gazdarici, koju ne imenuje, veli da je iz dobre kuće, da je u rodu s mnogimi porodicami u Gdanskom, da je po materi od plemenite krvi, i da potiče od znamenitoga plemena Knackovskih.

Odgovor Skalićev umiri sasvim staroga vojvodu. On mu povjerova, da žena, što je s njim zajedno živila, nije drugo nego služeća gospodarica, medjutim bijaše ipak ona ista Ana Fogenova, kći gradjana iz Gdanskoga Benedikta Fogena, koju Skalić kasnije sa sobom u Francezku povede i kojom se zatiem u Münsteru oženi.

Nu jedva umiri Skalić svoga vladara radi jedne tužbe, kad eto druga još krupnija dodje, i to od kraljice poljske Katarine. Umna ova žena pronikla je ponešto u tajne Skalićeve jur onda, kad se desio u Vilnu na kraljevskom dvoru; i ona podvoji, da li je on doista od toli visoka roda, kako je sam tvrdio, kasnije dade po svojih ljudih na carskom dvoru u Beču potajno razpitati o rodu i plemenu Skalićevu, te dobi o njem glase veoma nepovoljne, pak i od samoga cara Ferdinanda otca svoga. Te glasove priobći ona vojvodi pruskomu, dodavši: da njegov „Božjom pomoćju herceg od Skale, veliki knez hunski, markez od Verone“ itd. nije drugo nego varalica. K svojemu pismu dodade kraljica još jedno pisamce svoga otca, koji joj o Skaliću na njemačkom jeziku sliedeće doglasi: „was Paulus betreffen thut, dieweil ich mit wenig Worten Ew. Liebden nicht berichten kann,

---

[26] Vol. Berl. Kal.

und auch dass nichts heimliches ist, habe ich nach der Länge, doch nur die Substanz aller seiner Sachen, Thun und Wesen, und wie es mit ihm gegangen ist, in Schrift stellen lassen, daraus E. L. sehen wird, was das für ein Vogel ist, und in Summa, er ist der hoffärtigste Mann, den ich mein lebenlang nur kennen gelernt, dazu gar ein Lügner und gar ungesundig. So viel mag ich E. L. mit Grund berichten". — Ovomu pismu dodade kraljica još drugo istoga smisla kralja Maksimiljana, kojega je Skalić smatrao svojim viernim pokroviteljem. Ona zaključi svoje pismo primjetbom, da će odsad vojvoda valjda više vjerovati caru i kralju, nego li toli lahkoumnomu čovjeku, i da ne će htjeti radi njega gubiti milost i prijateljstvo cara i drugih vladara.

Vojvodu pruskog uznemiri i raztuži veoma kraljičino pismo, koje on odmah Skaliću priobći. Nu ovaj umio ga je umirit, tvrdeći, da su sva pisma i carska i kraljevska osnovana na laži, prevari i kleveti njegovih neprijatelja. Da ovo još većma potvrdi, predade on vojvodi nekakovu svjedočbu grada Zagreba pisanu 17. siečnja 1563. valjda po njem sastavljenu, u kojoj se od strane sudca i obćine grada Zagreba potvrdjuje, „kako je prije nekoliko godina, prilikom neke provale Turaka u Hrvatsku, došao u Zagreb plemeniti Mihajlo Skalić pravi sin visokorodjenog Bonifaca Skalića, gospodara od Verone, nazvan takodjer Skaliger knez od Huna, zajedno sa presvietlom gospodjom Katarinom, pravom kćerju pokojnoga Sigismunda vojvode od Beneventa, ženom svojom, koji budući ugledni ljudi postadoše začastnimi gradjani i podložnici svoga kralja. Kako im se je zatim za neko vrieme rodio zakoniti sin, plemeniti gospodin Pavao Skalić, i zatim takodjer kći Uršula, udata najprije za plemenitog gospodina Lovru od Dana ili Bogdana, a poslije po drugi put za Franju Puhakocija Puhakovačkog, vlastelina u varaždinskoj županiji, gdje

ona i sad žive". Pismo ovo bje potvrdjeno većega vjerovanja radi pečaću grada Zagreba.

Ta svjedočba i još druge izprave Skalićeve umiriše s nova staroga vojvodu. On odgovori kraljici, kako se je iz vjerovnih svjedočaba podpunoma uvjerio o istinitosti njegova visoka poriekla, te da mu radi toga pouzdanja svoga uzkratiti ne može. Kraljica odgovori ogorčeno, kako veoma žali, da vojvoda više vjeruje Skaliću nego li izvješću cara i rimskoga kralja, da car ne običava tvrditi štogodj, o čem se nije podpunoma uvjerio; da je istinito, a istinu o Skalićevu rodu i plemenu može ipak on kao njegov car i kralj prije saznati nego li itko drugi. „U ostalom", dodade kraljica, „mala me briga za vašeg razuzdanog i nevaljanog čovjeka, neka si radi, što mu drago, neka se gradi čim mu drago, meni niti može štogodj dati niti uzeti. Što sam pisala, pisala sam za vaše dobro, i jer me boli, da taj nevaljani čovjek biedi moga otca i cara, da mu tobože krivicu čini i njegova mu imanja uzkraćuje, premda nikad ne će dokazati moći kakvu nepravdu" itd. Vojvoda odpiše i na to kraljičino pismo, „da njegova vjera u Skalića nije ni malo uzdrmana, i premda o carskoj rieči ni malo ne sumnja, to da ipak po izkustvu znade, kako se vladari krivimi izvješći i klevetnimi glasovi često zasliepiti dadu. A da su Skalićeve izprave lažljive, to se ipak prije dokazati mora". U tom smislu dopisivao je vojvoda tečajem godine 1563. još višeputi s kraljicom, dok ova napokon obustavi dopisivanje, moleći vojvodu neka ne primi ono za zlo o čem mu je pisala, budući da je sve proizteklo iz čista srdca te iz štovanja prema vojvodi.

Jedva se utišale pismene navale iz Poljske, kad iz nenada dodje drugi juriš na Skalića s prijateljske strane i to od prvašnjeg mu pokrovitelja kneza virtemberžkog Krsta. Skalić bijaše naime u jednom od svojih djela ljuto navalio na Petra Pavla Vergera, Istranina, koji

bijaše tada prvi savjetnik vojvode Krsta. Ovomu prituži se Verger radi nanešene si sramote, a vojvoda savjetova ga, neka sam Skaliću ne odgovara, jer će ga on po pruskom vojvodi silnije napasti. U tužbenom pismu dojavi dakle vojvoda virtemberžki vojvodi pruskomu, da je njegov prvi savjetnik Skalić velika varalica, jer se gradi onim, što nije. Priobći mu govor kralja Maksimilijana, koji mu prilikom svoje krunitbe za rimskoga kralja povjeri, kako je potvrdu tobožnje listine kralja Bele od cara Ferdinanda biskup pećuhski izmamio, predloživ ju na podpis s drugimi manje važnimi izpravami, te je car podpisao ono, čega sam ni znao nije. Kako je nadalje kralj doznao, da je mati Skalićeva, kći veoma siromašna gradjanina iz Hrvatske, koja i sada u Ljubljani od šivanja živi. O Skalićevu otcu još viesti dobio nije, ali se nada do skora dobiti ih.

Nu vojvoda Albrecht primi takodjer te viesti sasvim hladno, zahvali se istinabog vojvodi Krstu na pismu; nu primieti, da daljnje dokaze željno očekuje.

Toliki nasrtaji od strane raznih vladara, prisiliše medjutim Skalića, da izmišljeno svoje rodoslovje što većimi sofismi i pismenimi dokazi podkriepi. S toga zamoli svoga prijatelja i vojvodinog knjižničara Henrika Zella, da izradi potanku povjest njegove porodice, podavši mu množinu geneologičkoga gradiva, listina, izprava, oporuka, izvadaka iz ljetopisa, privatna pisma itd. K ovomu djelu, velikim trudom izradjenomu, bijahu na kraju dodani još grbovi raznih slavnih porodica, tobožnjih rodjaka Skalićevih, kao i veliki grb Skalićev, a tiskano je isto djelo troškom vojvode Albrechta u Kraljevcu (Königsberg) god. 1563.

U ime dodatka k tomu djelu napisa u isto doba i sâm Skalić na 15 listova pergamene povjest svoju i svoje porodice, zajedno s prepisi svih svojih listina i izpravah. Ovo rukopisno djelo, urešeno takodjer Skalićevim

grbom i potvrdjeno od petorice Skalićevih prijatelja i pruskih tadašnjih dostojanstvenika, nalazi se u jednoj od knjižnica u Königsbergu. Isto djelo pisa Skalić za svoje bolesti, velikim trudom i naporom, kako se vidi iz mnogobrojnih poslanicâ, što ih je u to doba pisao vojvodi Albrechtu, izpričavajući se, da ga ne može polaziti, priobćivajući mu ujedno kojekakve magičke prikaze i povjesti dobrih i zlih duhova, s kojimi je, budući spiritistom onoga vremena, mnogo obćio. Za porabu tajne magične znanosti dao je takodjer kovati srebrne novce sa tajinstvenimi znakovi, kojih je vojevoda mnogo cienio. Za istoga vojvodu, da ga za magiju još više predobi, sastavi Skalić takodjer neku kabalističku molitvu proti zlim duhovom, koju molitvu nazva „Scala mala“. Isto tako dade načiniti magički prsten za svoju porabu, koji se i danas čuva.[27]

Skalićevo genealogičko djelo moralo se je staroga vojevode Albrechta silno dojmiti, jer odma u početku mjeseca ožujka g. 1564. kad je djelo po prilici izpod tiska izašlo, darova mu vojevoda ne samo veliki kraljevski dvor Tragheim, u kojem je Skalić stanovao, zajedno s vrtom, nego i mjesto Kreuzburg, s vojvodskim dvorom i sa svimi pristajališti, mnogimi seli i mlinovi itd. što bijaše prije vlastničtvo Melkiora od Lesgewanga. U ime velikog tog imanja bijaše Skalić obvezan davati šest za rat spremnih konja, sa šest konjaniká, kao leno poput drugih lenovnika.

Po što je Skalić po tom daru postao pravim pruskim državljaninom, dodade on k svomu naslovu još i naslov gospodara i viteza od Kreuzburga. A od vojvode izprosi novu milost za svoga prijatelja Ivana Kampige, koji bude imenovan profesorom stare literature na sveučilištu. Nekog gospodina od Sahtena povisi na čast savje-

---

[27] Voigt.

tnika, ili ministra. Svoga starog prijatelja Pfausera, dvorskog prodikača kralja Maksimiljana, primi takodjer u vojvodsku službu, ali time razjari još više svoje protivnike.

Jur oko sredine g. 1564. nadraže oni s nova vojvodu virtemberžkog, neka piše vojvodi Albrechtu, kako se dvor carski ljuti, što Skalića, toga poznatog varalicu iz prkosa proti Beču kod sebe drži. Slične glasove primi Albrecht takodjer iz Beča. Ali sve to bijaše zaludu.

Napokon dignu se proti Skaliću u samoj Pruskoj, silan protivnik, i to pruski plemić Albrecht Truhses od Wezhausena vlastelin Velikog Klitena kod Domnave, rodjak onih savjetnika, kojih Skalić od dvora odstrani. Taj Truhses čuvši u Beču o lažljivosti Skalićeva rodoslovja, razglasi tu povjest na pruskom dvoru. Uslied toga bijaše Skalić prinuždеn podići parnicu proti Truhsesu radi potvore. Budući da je po izreki suda Truhses za godinu dana morao dokaze sudu predložiti, podje on u proljeću g. 1564. iz nova u Beč, i zamoli kralja Maksimiljana, da mu dokaze iz Hrvatske nabavi. Kralj Maksimiljan uslišav molbu pruskoga plemića, odpravi početkom g. 1564. iz Beča zapovied zagrebačkomu kaptolu, na latinskom jeziku, sliedećeg sadržaja:

„Pisasmo vam ovih prošlih dana, da nam pošaljete neko izvješće o Pavlu Skaliću, bivšem kapelanu Njeg. veličanstva cara i otca našega; nu ne primismo od vas odgovora. S toga vas opetovano sjećamo pisma i strogo vam nalažemo, da poslije kratke ali revne iztrage, nas o svem izviestite, o čemu vam pisasmo. Poimence: Tko bijaše otac Pavla Skalića? tko li majka? kojega staleža? da li bijahu od plemenita roda ili gradjanskog? (mechanici) gdje stanovahu? od čega li življahu? Nadalje što i od kojega staleža bijahu njihovi pradjedovi i djedovi? bližnji i daljni rodjaci? Da li su imali kakovih imanja ili prava na kakav posjed? gdje su ta ima-

nja? kako se zovu? Sve to da nam pod zakonitom vašom pečatju odpisati i javiti ne propustite"[28].

Na to pismo odgovori kaptol zagrebački 17. dne svibnja 1564. Da se Pavla Skalića otac zvao Mihajlo Jelenčić, i da je bio učitelj u Zagrebu. Njegova pako mati Katarina da se zvala Skalićka, nu ne zna se s kojih razloga. Niti se zna da li plemenita ili ne. Djed Pavlov nije za sigurno bio plemić. Ostala svojta njegova otca prosti su seljaci, niti su ikada bili posjednici plemićkih dobara. Njegovo pravo rodoslovje jest dakle sliedeće: Grgur Jelenčić djed, Mihajlo Jelenčić otac, učitelj u Zagrebu. Ovoga žena Katarina Skalićka i njezin sin Pavao Jelenčić nazvan Skalić[29].

Osim toga izvješća dobi rečeni Truhses još jedno od Vilima de la Scala, koji se takodjer nazivao gospodarom od Verone i Vičence. Taj plemić živući u Bavarskoj, dao je Truhsesu pismenu izjavu, da iza kako njegov stric u nekoj bitci pade, nema nijednoga od porodice de la Scala na životu, osim njega i njegova brata Ivana, te da pavao Skalić, namišljeni de la Scala, ne pripada njihovoj porodici. Sam kralj Maksimiljan preda Truhsesu pismenu izjavu, da je povelja njegova otca Ferdinanda I. podana Skaliću, izmamljena sub- et obreptitie[30].

S timi izpravami dodje Truhses pred pruski sud. Ali budući da onaj rok, do kojega bi imao iste izprave

---

[28] Izvorno pismo nalazilo se u mojoj knjižnici, sada medju listinami jugoslavenske akademije. Datum je na izpravi poderan, i može se samo čitati: „Viennae vigesima p....ij. Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo quarto".

[29] Ja sam već gore svoje mnienje o tom pismu izjavio.

[30] Proti ovoj kraljevoj izjavi navede Skalić kasnije u svojoj obranbi, da je Maksimilijan počinio crimen sacrilegii, kad je zatajio povelju svoga otca, koju mu ovaj ex certa scientia podade.

podnieti, izminu, to je pritužba njegova nastojanjem Skalićevim naročitom naredbom vojvodskom od 1. listopada 1564. odbijena. Nu pošto vrhovno sudište[31] ne htjede kroz čitavu godinu konačnu i povoljnu za Skalića odluku izreći, prem da je po vojevodi više puti na to pozvano bilo, obrati se Skalić prizivom na inostrane gradove, sveučilišta, sudove i pravoslovce, u koju svrhu pošalje u njemačku svoga prijatelja Ivana Steinbaha savjetnika i knjižničara, s potrebitimi novci da izposluje povoljnu odsudu.

U tu svrhu izradi Skalić pomoćju Petra Mörlina novu još obširniju povjest svoga rodoslovja, kojim se hćede opravdati pred vojvodom kao i pred svojimi protivnici, i pred inostranimi sudišti. I doista podje mu za rukom, da je veća strana inostranih sveučilišta i pravoslovaca, nastojanjem Steinbahovim, dopitala pravo Skaliću proti Truhsesu.

Još povoljniju odsudu izreče sam vojvoda Albrecht, u kojoj ovaj u ime gospodina boga izjavi: da je „Illustris Paulus Scalichius, commilito regni Hungariae, njegov dragi, prijatelj, rodjak, savjetnik i sin“ sasvim nevin. Naproti odsudjen je Truhses sa svimi svojimi pristašima na vječno mučanje, i na odštetu svih potrebnih troškova. Pošto ga isti neprijatelji krivo obtužiše, da želi postati nasljednikom vojvodovim i predati mu sina u vlast tudjeg vladara, budu ujedno proglašeni ovi protivnici Skalića i vojvodskih savjetnika buntovnici i krivci uvredjenog veličanstva. Skalić dobi o tom osobitim proglasom od 2. lipnja 1565. pribijenim na crkvena vrata svih miesta dozvolu, da se može svojim neprijateljem osvetiti, kako mu drago (propia auctoritate et vindicta).

---

[31] Medju sudci bijahu Dr. Jonas, Dr. Ambroz Lobwasser i meštar Luka David, koji obširnu poviest Pruske u rukopisu ostavi.

Taj proglas razljuti ne samo Skalićeve protivnike još više, nego pobuni i čitavu Prusku, osobito plemstvo i činovničtvo, koje ne mogaše pregorjeti sramotu, da je podčinjeno inostrancu pustolovu, koji se je mogao osvetiti svakomu kako je htio. Uvidiv ipak protivnici Skalićevi, da u Pruskoj proti njemu lieka ne ima, odlučiše tužbu proti vojevodi i njegovoj vladi podnieti suverenu zemlje Pruske, t. j. kralju poljskomu Sigismundu II. U ime plemstva i gradjana, savjetnika i sudaca svih pruskih zemalja, odpremi se dakle jedan odbor iz Pruske u Varšavu i podastre kralju u ime svih stanovnika Pruske obrazloženu tužbu, koju Albrecht Truhses sastavi, a plemići Ilija i Friderik Kanic, nadvornik Krsto od Kraica, kancelar Ivan od Kraica, Jakob Truhses od Valdberga i Maršal Izakim od Borka s ostalimi bivšimi savjetnici podkriepiše. Uslied te tužbe bude od kralja poljskog odredjeno iztražno povjerenstvo, sastavljeno od samih Poljaka. Članovi mu bijahu Ivan od Sluczewa, vojvoda od Brzesta, Petar Zborowski kastelan od Biecza, Ivan Kostka kastelan Gdanski, blagajnik Pruske i kapetan od Pruske i Države, napokon Nikola Firlei od Dambiowice, kao tajnik. To povjereničtvo dodje dne 25. kolovoza 1566. u Königsberg sa 250 konja, ali Skalića ne nadje tu.

Sluteći na zle posljedice iztražnoga povjerenstva, zamoli Skalić staroga vojvodu, da ga pošalje u Francezku pod izlikom, da izprosi ondje koju princezu za njegova sina. Vojvoda uslišav molbu odluči mu dati 30 konjanika za pratnju, da može sigurnije putováti. Ali Skalić, znajući kako njegovi neprijatelji po čitavoj Pruskoj na njega vrebaju, pazeći da ne uteče, dogovori se sa svojimi prijatelji savjetnici Matiom Horstom i Šnellom te ostavi iznenada i potajno početkom kolovoza 1565. Neuhaus, gdje se je neko vrieme bavio, zajedno sa svojom ljubovcom i malenim sinkom, te dodje tajnimi putevi do nekog sela, gdje ga prijatelj Šnell sa konji i

kočijom dočeka. Da ga svjetina ne prepozna, legne on u kočiju i zamoli Šnella, da na njega sjedne, kao na sjedalo, te tako dodje sretno do Königsberga. Pod stranim imenom izadje iz ovoga grada na brandenburžku cestu, dodje sretno do Brandenburga, premda ga je neka kočija sliedom sliedila, i uteče stranom pješke kroz šume, i stranom na iznajmljenih kolih sretno u Gdansko, premda su u nekom selu njega i njegovu slugu prepoznali bili. Nekoji od njegovih sluga, došavši za njim iz Königsberga, pripoviedahu, kako je nadvladala misao u Pruskoj, da je samo u čarobnoj mantiji iz Neuhausa pobjeći mogao, budući da neprijatelji sa svih strana na njega vrebahu.

U Gdanskom bavio se Skalić preko mjesec dana. Glavni mu bijaše posao i ovdje kovati krive izprave, s kojim bi se mogao u Pruskoj rehabilitovati ili barem proturiti kroz sviet. Te izprave napisane su većom stranom u ime vojvode pruskog, kralja francezkog i njegovih velmoža itd. Medju njimi bijaše preporučno pismo vojvode Albrechta na sve kraljeve, vladare i poglavare gradske, u kojem vojvoda preporuča svoga rodjaka Pavla Skalića kneza hunskog itd. kao svoga rodjaka poslanika u važnih poslovih, moleći ih, da ga čestito primu i na putu podupiru.[32] Druga izprava bijaše svjedočba vojvode Albrechta, da je Skalić u Neuhausenu predao mu

[32] Ovo pismo (literae patentes) priobći Skalić u svom djelu „Methodus revocandi Haereticos." Početak glasi ovako: „Commisimus illustri domino Paulo Scalichio, comilitoni regali, Dynastae Hunnorum, marchioni Veronae etc cognato, propinquo, consiliario et filio nostro charissimo, nonnulla negotia nostra gerenda gravissima, quorum gratia ad diversa loca nec non ad multos Germaniae Principes, et potentissimos quosdam Reges iter facturus est. Quapropter praememoratum D... Dominationibus vestris maiorem in modum commendamus etc. Datae in Nova Domo 2. et 23. augusti 1563.

pečatnicu pape Ilija III., kojom ovaj Skaliću s važnih raz loga dozvoljava, da može ostaviti svećenički stalež, i da se može oženiti, sve na korist rimske crkve, kojoj će budući svjetski čovjek bolje služiti moći. Treća izprava bijaše preporučno pismo vojvode Albrechta, u kojem ovaj preporuča Skalića papi Piju IV. priznavajući, kako je po naputku i nagovoru njegovu pristao opet uz rimsku crkvu, zašto moli papu, neka usliša savjete Skalićeve, koji na to idu, da se čitava Pruska vrati pod okrilje papinsko. Sliede za tim naputci za poslanika Skalića kako se ima vladati na dvoru kralja francezkog Karla IX. i pape rimskog.

Baveći se u Gdanskom kovanjem sličnih izprava, dopisivao je ujedno sa svojimi prijatelji Horstom i Turkom u Königsberg kao i sa samim vojvodom, kojemu se je, medju ostalimi tužio, da ni ovdje nije siguran za svoj život. Na što vojvoda zamoli pismeno grad Gdansko da mu dadu stražu sigurnosti. Nu dobije za odgovor, da njegovu Skaliću ne prieti ni najmanja pogibelj. Uz prkos tomu tužio se Skalić podjedno, da ga plaćeni ubojice sliedom sliede, ali da im on preobukom itd. mudro izmaknuti znade.

Koncem rujna mjeseca ostavi Skalić grad Gdansko i udari na manastir Olivu, pod izlikom, da će putovati u Pomorsku, ali budući da ga ondješnji opat svjetova, neka ne putuje onim putem, jer će pasti u neprijateljske ruke, krene natrag, i odputi se kraj Visle u Poljsku, te dodje dne 2. listopada u Torunj. Budući da si je zabio u glavu, da i ovdje neki mladi plemić Zemenski nanj vreba, ostavi naglo i taj grad te dodje preko Leslave u Poznanj, odkuda opet radi namišljena progonstva uteče po tajnih putevih u Kiestrzyň. Odtuda odpremi se preko Berlina i Vittenberga, kneževine anhaltske i gradova Halla, Vojmira, Erfurta, Gote, Frankfurta na Majni i dodje sretno do francezke granice.

Dne 26. studena bijaše u Nanciju, gdje ga, kako se sam hvasta, slavno primiše hercegi, grofovi i druga odlična gospoda. Ali po nesreći susretne se i s nekim trgovcem Mailletom, s kojim je radi prodaje pepela jur prije u savezu bio, te se s njime ljuto zavadi, našto ostavi Nancy i podje u Pariz.

Medjutim izadje još u srpnju mjesecu njegovo djelo: „Satyrae Philosophicae, sive Miscellaneorum liber", zajedno s rodoslovjem Skalićeve porodice od Zella, koje pruskog vojvodu veoma zadovolji. Ujedno ne prestadoše raditi za Skalića u Königsbergu njegovi prijatelji a ponajbolje mlada vojvodkinja, koja željaše, da se Skalić svakako vrati u Prusku. Sâm vojvoda izreče dne 28. listopada 1565. osudu nad Truhsessom, u kojoj Skalića opetovano za nevina proglasi, ali uz prkos tomu ne povrati se lukavi Skalić u Königsberg, premda je u Parizu dugove pravio, potrošiv od vojvode dobivenih 7300 talira.

Obzirnost i lukavost Skalićeva spasi mu život. Dok se je on u Parizu bavio, i odtuda u svojih dopisih staroga vojevodu svakojakimi osnovami zabavljao, dodje u Königsberg spomenuto poljsko povjereničtvo, pozove dne 28. kolovoza 1566. pred sud Skalićeve prijatelje i nove državne savjetnike Ivana Funka, Matiju Horsta, Ivana Snella i Ivana Steinbaha, pronadje, da su krivi veleizdaje, te odsudi prvu trojicu na smrt, dočim Steinbaha kazni progonstvom.

Nad Skalićem izreče isto povjerenstvo dne 28. listopada 1566. takodjer odsudu, kojom bude iz Pruske i svih poljskih zemalja prognan, s dodatkom, da ga može svaki državljanin ubiti, ako se gdjegod u državi pokaže, zajedno mu oteše sva stečena imanja. Razlozi osudi bijahu ovi: 1. Da je početnik i uzrok svih nereda i nemira u Pruskoj. 2. Da je po zlih savjetih mnogo zla na štetu krune poljske počinio. 3. Da je zle i lahkomišljene ljude savjetnici uz vojvodu ponamjestio, novu vladu sa-

stavio a staru sasvim uništio. 4. Da je proti slobodi podložnika radio, mir narušivao, opasne za državu i protivne slobodi zakone bez znanja vojvode izdavao. 5. Da je napokon ne dozvoljenim putem i financijalnimi operacijami plemstvu imanja oteo, a druga za sebe stekao.

Skalić bijaše već radi kojekakovih neprilika ostavio Pariz, baveći se u Monastiru (Münster), kada od Jurja Funka, tajnika Albrechtova, dobi viest o svojoj odsudi. Sad mu bijaše prvi posao, da pobije razloge navedene u odsudi, koje oprovrgnuće uz oštre napadaje na povjereničtvo, priobći kralju poljskomu, od kojega ipak nikakva odgovora ne dobi. Sliedeće godine 1567. priobći tiskom, na njemačkom jeziku osudu, koju su najznamenitiji gradovi i pravoslovci izrekli u njegovoj parnici s Truhsessom, te proglasi sve osvade lažju i potvorom. (Lauter Schmähreden, Lästerungen, falsche und erdichtete Zureden, und eitle Träume der Wachenden.)

Kad ni to ne pomože, napisa dne 7. rujna 1567. pod imenom vojvode Albrechta otvoreno pismo, u kojem vojvoda žali, što Skalić radi progonstva i napadanja svoje poslaničtvo u Francezkoj i u Rimu svršiti mogao nije. Izjavlja kako je po poljskom povjereničtvu krivo odsudjen, i prognan. Žali nepravdu počinjenu mu, te mu ujedno nalaže, da ide svakako u Rim i da kaže papi, kako je po neprijateljih zapriečen bio, poslati mu obećanih 100.000 for. Napokon potvrdjuje mu s nova posjed Kreuzburga i grada Zintena.

Da predobi za sebe papu i više katoličko svećenstvo, priedje Skalić u Münsteru opet na rimsku vjeru. Izjavi dapače, da se njoj nikad iznevjerio nije, te da je naslov „Exul Christi“ samo s toga primio, da steče kod protestanta veći ugled i važnost. Tim načinom predobi za sebe münsterskog biskupa grofa Ivana Hoju, koj zamoli kralja poljskoga, da dozvoli Skaliću braniti se proti izrečenoj odsudi, i da se može slobodno vratiti u Prusku.

Istom molbom obrati se rečeni biskup i na kardinala Stanislava Hoziusa biskupa varminskoga, čovjeka u Poljskoj i kod rimske stolice velevažna. Nu te molbe, kao Skalićeva vlastoručna pisma na kralja Poljskoga, i njegovi javni i sudbeni prosvjedi ostadoše bez uspjeha.

U njegovoj nevolji, lišenu dostojanstva i svakoga sredstva za život, progonjenu od neprijatelja, neuslišanu od prvašnjih pokrovitelja, osta mu vierna jedina njegova ljubovca Anna Fogen, s kojom ga dne 12. svibnja 1570. u monastirskoj crkvi kaludjericâ sv. Benedikta, vjenča katolički pop Gašpar von Büren. Od biskupa monastirskog i posvećenog biskupa Osnabrika i Paderborna izprosi on svjedočbu, kojom rečeni biskup pismeno izjavi, kako je došao pred njega Pavao princip od Skale i Huna, markez od Verone i nasljedni gospodar od Kreuzberga, sa svojom suprugom Annom, kćerjom Benedikta Fogena Primata kneževine hunske, vlastelinstva Kreuzburžkog vječnoga župana i gradjana Gdanskog, priobćiv mu izreke, zašto dosada, živući medju luterani ne mogaše stupiti u sveti zakon bračni po rimskom obredu. Stoga prima biskup to dvoje s nova u krilo rimske vjere, oprašta ih od svake crkvene kazni, te priznaje njihovo vjenčanje sasvim valjanim, prem da je svršeno prije absolucije. Jur sliedeće godine kršten bi u istoj crkvi sin Skalićev Hinko Ivan, kojemu kumovahu i svjedočahu sami plemići.

Godine 1568. umre stari vojvoda pruski Albrecht, i njegovo priestolje zauzme sin mu Albrecht Friderik, kojega Skalić zamoli, da mu učini po pravu i da mu povrati oteta imanja i plaću; ali mladi vojevoda bivši jur od prije protivnik Skalićev, ne samo da mu na molbu ni ne odgovori, već zamoli kneza saksonskog, da ne dozvoli Skaliću ni Steinbahu stanovati u njegovoj kneževini, ni tiskati knjige, koje grde prusku vladu i savjetnike. Isto tako zaprosi i biskupa monastirskoga, da

ukori Skalića radi njegova napadanja na prusku vladu. Biskup odgovori, da će ga opomenuti, nu da Skalić veoma oskudno i samotno živi, baveći se samo izdavanjem knjiga, te da ga nadbiskup od Moguća i Triera zagovara pred carem. Nu i sam biskup monastirski zauze se toplo za Skalića, moleći pismeno njemačke izborne i druge knezove, vladare i biskupe njemačke, da podupru Skalića u njegovih poduzećih, radi velikih zaslugah za vjeru i domovinu i radi njegove učenosti. Kasnije preporuči ga dapače i samomu mladomu vojevodi pruskomu, savjetujući, da će dobro učiniti, ako ga primi opet u milost.

U ono doba sastavi Skalić pod naslovom „Antigraphum" veliku sbirku svih istinskih i lažljivih izprava, tičućih se njega i njegove porodice, zajedno s podatci o svom životu u Beču, Bolonji, Tubingi, itd. Izdade tiskom jednu razpravu proti luteranom, pod naslovom „Oratio ad Pontificem" u kojoj potvori pokojnoga vojvodu pruskog, da je htio prieći na vjeru rimsku, iznevjeriv se novoj vjeri. Proti ovoj knjigi dade mladi vojvoda po Petru Sicku sastaviti djelo: Oratio de statu Ecclesiarum Prutenicarum et de confessione Alberti senioris opposita calumniis Pauli Scalichii, 1572. in 4. na što opet Skalić odgovori sliedeće godine 1573.

U isto doba napisa Skalić obširno pismo na kardinala Hoziusa, pod naslovom: O načinu kako bi se rimska vjera u Pruskoj opet razširiti mogla. (De instauranda romanae et chatol. ecclesiae doctrinae in Prussia). U ovom pismu tuži se, da je već pet godina prošlo od kako je u poslu rimske crkve poslan k raznim europejskim vladarom, pa da nije ni denara budi od koga za podporu dobio, žrtvujući za dobro i korist rimske crkve i pruske zemlje, svoj imetak i svoje zdravlje. Navadja nadalje, kako se kod poljskog dvora za njega zauzeo velezaslužni za rimsku crkvu biskup Hoja ali zabadava,

budući da ne može ni to postići, da bude saslušan u svojoj pravednoj stvari, o kojoj su povoljan sud izrekli najučeniji sudci u Njemačkoj, Italiji, i Francezkoj itd. Znamenito je, što u tom pismu govori o tadašnjem stanju crkve, o kojem medju ostalim veli: In qua ecclesia hodie nulla est caritas, nulla fides, nulla foedera, nulla legum nulla precepositorum reverentia, nullus dogmatum consensus, sed velut in dissono choro suam quisque canit cantionem". Zanimivo je i drugo pismo, pisano njegovu prijatelju Gerardu Martellu, liečniku biskupa monastirskog, koje priobći u svojih satyrah pod naslovom: „Epistola, qua omnes abditae artes et scientiae perstringuntur et perfectissima ratio prophetandi et miracula operandi traditur". U tom pismu napada na svoje protivnike.

Godine 1573. koncem travnja načini Skalić u Monastiru svoju oporuku, u kojoj svoga sina Hinka Ivana „principa od Skale i Hune itd. postavlja baštinikom svih svojih imanja i prava, imenujući za njegove skrbnike majku mu Anu, zatiem Ivana Schade kaptolskoga sindika i Gerarda Martella biskupova fisika u Monastiru. Ženi svojoj ostavlja gradove Kreuzburg i selo Siten, ako bi pako žena i sin umrli bez odvjetka, ostavlja sav svoj imetak, gradove, i prava vojvodi pruskomu. Svomu rodjaku Ulrihu od Helfenšteina u Wirtenbergu upisa 4000 talira, a siromakom 3000 talira. Iz ove oporuke vidi se, da je i na koncu svoga života, bivši u velikoj oskudici, ostao postojano onaj pustolovac, koj bijaše tečajem svoga života.

Jednu godinu prije svoje smrti doživi Skalić još posljednju pobjedu svoga pustolovja. Po smrti poljskoga kralja Žigmunta Augusta, podje za rukom biskupu leslavskomu, Stanislavu Karnikovskomu, kod novoga kralja Henrika Valezkog izprositi milost za Skalića, te ovaj dobi kraljevsko pismo, kojim mu se dozvoljuje ne samo povratak

u Prusku i Poljsku, nego mu se povraćaju i oteta imanja, te bude vojvodi od Hluma naloženo, da ga u posjed iz nova uvede. Ujedno dobi Skalić zapovied, da dodje pred kralja, da pred njim odgovori onim, koji ga obtužiše.

U jeseni iste godine dodje Skalić s kraljevim pismom u Gdansko i započe s vojvodom pruskim i njegovimi savjetnici dogovor, kako da svoju stvar poradi otetih imanja sretno kraju privede. Ali prije nego taj posao dovrši, pade u smrtnu bolest, te umrie u Gdanskom mjeseca svibnja ili lipnja g. 1575. Bez ikakva svečana pogreba bude zakopan kod karmelita u starom gradu Gdanskom, u prostoj raci, bez nadpisa i spomenika.[33]

Odmah po njegovoj smrti bijaše prva briga pruske vlade, da si pribavi njegova pisma, osobito one izprave, koje se ticahu prava posjeda konfisciranih dobara, darovanih mu po starom vojvodi Albrechtu. Gradsko poglavarstvo gdansko posla u Königsberg točan popis svih pisama, što bijahu sahranjena kod udove Skalićeve, te vojvoda pruski stade se dogovarati sa siromašnom udovom, i nagodi se po duljem pogadjanju za dosta veliku svotu novaca, primiv sva zaostala pisma Skalićeva. Medju ovimi našle su se dakako i sve njegove lažljive i krivotvorne izprave, sa raznimi koncepti na latinskom i njemačkom jeziku, a i vrlo zanimivi dopisi sa starim vojvodom Albrechtom.

Sgode Skalićeve udove i sina joj niesu poznate. U Zagrebu je živio još god. 1575. Vladislav Skalić aliter Kerhen predstojnik crkve B. D. Marije na kaptolu, koj se g. 1578. i 1579. spominje kao kanonik Zagrebački, nu ni za njega ne zna se, da li je Pavlu u rodu bio.

Skalić bijaše čovjek vele učen, hitrouman i toli ugladjen i prijazan, da su ga ljudi, osobito višega stališa odmah zavolili. Govorio je mnogo i rado se znan-

---

[33] Voigt.

stveno prepirao. Rado je i pio izabrana vina, a ne bijaše neprijatelj lukulskim gostbam. Svojim finim vladanjem umio je predobiti vladare i veliku gospodu, a navlastito gospodje, što je dakako još više podizalo njegovu prirodjenu taštinu i prekorednu slavičnost, koje dvie mahne, kao dvie glavne crte njegova značaja, okaljaše njegov život i ozloglasiše mu ime, ćerajući ga vazda na stranputice i varke.

Kao svaki učen čovjek imao je on dosta protivnika i neprijatelja, davši im po svojem slavohlepju najjače oružje proti sebi u ruke.

Proti Skaliću pisahu medju inimi: doktor Ivan Vier, nazvan Piscinarius, rodom iz Brabanta, u svom djelu: Liber apologeticus de pseudomonachia Daemonum, kao dodatak k djelu de praestigiis et incantationibus. Zatiem kako gore spomenuh Petar Sick, u svojoj obrani vjere protestantske u Pruskoj. Napokon glavni Skalićev neprijatelj Alberto Truhses od Vezhausena, iznoseć na svjetlo njegove varke geneologične.

Nu bilo je i takovih učenjaka, koji su ga do nebesa dizali, medju ove spadaju Oswald Gabelchower, Matija Schinkel, Franjo Carrarius, Ivan Rex (König?) Austrijanac, koj nekoliko pohvalnih pjesama u njegovu slavu izpjevaše. Za njega pisahu takodjer Zell, Scrinius itd.

Ovjenčani pjesnik Gjorgje Turi rodom iz srbskog Biograda, sastavi na Skalića Epigramm u kojem veli:

Cum te non novi, Scalam te, Paule, putavi.
Cum bene te novi, Paule, es arundo mihi.

Učeni J. G. Scaliger sin Jul. Caesara, koj se je takodjer potomkom knezova De la Scale gradio, veli o Skaliću: Paulus Scalichius, qui se pro Michaelis filio gerebat, homo Slavus erat, in Carnis (?) natus, in Croatia educatus, in Germania institutus. An de genere suo mentitus sit, id neque scimus, neque confutamus, neque nostra refert.

U družtvenom životu obćio je Skalić s mnogimi taljanskimi, njemačkimi, francezkimi i poljskimi učenjaci. Dopisivao je s carem Ferdinandom, s kraljevi Maksimiljanom českim i Žigmuntom poljskim, s nadvojvodom Karlom, s knezovi i vladari njemačkimi, s poljskim vojevodom Nikolom Radzivilom, kancelirom carskim Teod. Bibliandérom, s katoličkimi biskupi kao i evangeličkimi prodikači, a ponajviše sa svojim glavnim pokroviteljem vojvodom pruskim Albrechtom.

Najmiliji priedmet zabave i razgovora Skalićeva bijaše magija, misticizam i neka modernomu spiritizmu srodna vrtoglavna demonija i nauka o carstvu duhova. On je jur 16. vieka obćio s duhovi ne sredstvom fluida, niti po pomičnih stolovih, nego kojekakovimi magičnimi pjenezi, prstenjem i nastroji, kojih on sam izmisli.[34]

Budući da je ta nauka i ostarjeloga u svakom smislu pruskog vojvodu izvanredno zanimala, to Skalić nije propustio o istom priedmetu veoma često podučavati ga. U jednom pismu od 27. svibnja 1563. izviesti ga veoma obširno o čudotvornom prikazanju triju duhova, koji na troja različita vrata u njegovu sobu dodjoše, od nikoga ne vidjeni osim njega, on opisa točno, kako bješe ovi dusi obučeni i o čem je s njimi kroz dva sata razgovarao. Priedmeti bijahu crpljeni iz nauke o tajnostih (De arcanis) o Bogu, o angjelih, o djavolu, o duši, o svetotajstvih, i o svakojakih zemnih i nadzemnih stva-

---

[34] Medju ostalimi izumi nekakovu magičnu medailu, koju stari vojevoda dvanaestkrat iznovice kovati dade. Tiskom ju priobći Handkrach u svojoj povjesti pruske crkve. Skalićev magičan zlatan prsten priobćen je u djelu „Dass erläuterte Preussen“ a čuva se u knjižnici u Königsbergu, gdje se nalazi i velika strana Skalićevih rukopisa. Čudnovati taj prsten, predstavljajući od sdola trokut, ima sliedeći nadpis: Efapiemt. † Teapem. † Baf. † Bafa. † Hacem. † Haecaem † Tetragramathon. † Adunay.

rih. „Dok sam se s dusi razgovarao, veli Skalić, bijaše sve tiho, sva je družinčad u kući spavala, isti psi ne lajahu, prizor bijaše svečan, zanimiv, ali i strašan.“

U obće tvrdio je Skalić, da bolje poznaje dobre i zle duhove, nego tko drugi, nekom sgodom kada liečnik Hercega od Clevea, Ivan Wier, čovjek učen i slobodouman, napisa kritično djelo o parnicah proti vješticam, proglasiv za smiešnu budalaštinu sve ono, što se govori o njihovoj nadzemnoj ili djavolskoj moći, i o prikazivanju duhova, opisivanju pakla, o imenih od 570 vražjih knezova, i o sedam milijuna manjih vragova i duhova, uze Skalić proti njemu braniti čitavo carstvo vragova i njihovu moć i snagu.

Za svoga u te mudrolije jur dobro upućena pokrovitelja, sastavi on i kabalističnu molitvu pod imenom „Scala mala“ sa svakojakimi barbarskimi i čudnovatimi izrazi, kojimi da se mogu tjerati vragovi. On je vidio ljestve Jakovljeve, po kojih se može doći u nebo. Znao je imena od 72 andjela, upravitelja zemlje, kojim se ima čovjek moliti u molitvi sastavljenoj od 72 stiha, on je poznavao svakojake izreke, kojimi se dozivlju i gone dusi, sastavio je neko djelo pod imenom „Epistemon“ koje govori o svem, što se znati može (de omni scibili).[35]

Jednom rieči, magija i mystika, s pomoćju fizike i astronomije onoga vieka, bijahu nauke, kojimi je znao zasliepiti velike ljude bez uma, i male, sliepo vjerujuće.

Od njegovih sada veoma riedkih enciklopedičnih, bogoslovnih, filozofično-mističnih i povjestnih djelih, sačuvanih u tisku i u rukopisu, poznata su mi po naslovu niže nabrojena. U ruci imao sam, sastavljajući ovaj vjekopis, žalibože samo dvie Skalićeve knjige, naime „Satyrae Philosophicae“[36] i „Liber Miscellaneorum“.[37]

[35] Voigt. Berl. Kalender. 1848.

[36] U carskoj knjižnici u Beču.

[37] U mojoj bivšoj knjižnici, sada akademije jugosl. Že-

Ovieh dana, bivši u Pešti, našo sam u nar. muzeju sedam tiskanih Skalićevih knjiga, koje mi do sad ne bijahu poznate.

Iz ovih knjiga crpio sam još neke podatke, koji njegovu obiteljsku povjest znatno razsvjetljuju.

Medju izpravami, koje Skalić u svom njemačkom djelu: „Gegenbericht Herrn Pauli Scalichii etc. auf die vermeinten Fürbringen, schein und Schriften so Albrecht Truchsess von Wezhausen etc. eingelegt. Königsberg im monat junio anno 1565“ tiskane su i one izprave, koje Truchsess upotriebi proti Skaliću. Tu dolaze i tri znamenita izvješća kaptola i grada Zagreba, pisana uslied naloga dobivena od cara Ferdinanda I. i kralja Maksimiljana dne 17. i 19. svibnja g. 1564, a priposlana Truchsessu po kralju Maksimiljanu. U kaptolskih izvješćih na cara i na kralja spominje se kao otac Pavla Skalića Mihajlo literat Jelenčić, učitelj u gradu Zagrebu, sin Grgura Jelenčića, čovjeka neplemenita, rodom iz Oroslavja, a kmeta vlastelina dolnjo-stubičkog, pod kojega je pripadalo Oroslavje.[38] Ovoga Mihalja nazivali su u Zagrebu prosto samo školnikom, njegovu pako ženu Katarinu, majku Pavlovu, nazivahu Skalićkom, nezna se s kojeg uzroka. Ova Katarina udala se po smrti Mihaljevoj za drugoga muža i opet učitelja u Zagrebu, imenom Grgura, koj bijaše rodom iz maloga Kalnika. Isti Grgur preseli se kasnije sa svojom ženom u Samobor, pošto mu žena svoju kuću u Zagrebu prodade. U Samoboru je ista žena, mati Pavlova, i umrla. Sam Pavao

---

liti bi bilo, da se koj književni naš zavod za to pobrine, da sakupi po mogućnosti sva tiskana djela naših slavnih učenjaka, kao što sam bio počeo sabirati djela Matije Flacija Frankovića, sabrav ih preko antikvara iz čitavoga svieta 70 na broju.

[38] Taj vlastelin bijaše tada zloglasni Franjo Tahy.

bijaše još kao diete odpravljen u Ljubljanu, gdje ga pod svoju zaštitu uze tamošnji biskup Urban.

U izvješću grada Zagreba, priposlanu kralju Maksimiljanu po njegovu pismenom nalogu od 1. svibnja 1564., opetuje se o pravom otcu Pavla, nazvana Skalića, Mihalju literatu sinu Grgura Jelenčića, ono isto, što i u kaptolskom pismu. Nu o Pavlovoj materi Katarini Skalić svjedoči grad, da je bila udata najprije za nekog Prevorića gradjana koprivničkoga; kao udova udade se po drugikrat za Mihalja Jelenčića otca Pavlova, a po treći krat za Jurja, literata zagrebačkog, inače kmeta, rodom iz maloga Kalnika, a sada gradjana Samoborskog, koj se takodjer po svojoj ženi počeo nazivati Skalićem. O Pavlovu polazku u Ljubljanu veli grad to isto, što i kaptol.

Još jednu svjedočbu grada Zagreba o svojoj materi navadja Skalić u svojoj drugoj „Apologiji", u kojoj se pripovieda: kako se u Zagrebu govorilo o Katarini Skalićkoj, da je kao diete došla sa svojom pok. materom od plemenite krvi iz kninske županije, budući od onuda protjerana po Turcih. Kad Katarini doskora zatiem majka u Zagrebu umre, ode ona u službu vojvode Lovre Ujlačkog, i udade se (u Slavoniji) za jednoga pribjega iz Turske. Po smrti ovog ode za Jurja Prevorića iz Koprivnice, zatiem za gradjana Zagrebačkog Stjepana Kürsnera, po smrti ovoga za literata Mihalja Jelenčića iz Stubice, učitelja i bilježnika biskupa zagrebačkog, napokon za Jurja Paserića[39] nazvana po svojoj ženi Skalićem, rodom iz maloga Kalnika.

Sve dakle svjedočbe govore, da je Pavao bio sin Mihalja Jelenčića i Katarine nazvane Skalićke, ali kako je ova do imena Skalićeva došla, to se ne zna, budući da i po svom rodu nije bila Skalićka, nego Jambrevićka.

[39] Ovoga načinio je Pavao odvjetkom porodice Passerina principa od Mantue.

Moglo bi se dakle nagadjati, da ni kaptol ni grad Zagreb niesu znali pravo poviest porodice Pavlove, bivši poglavito glede otca mu krivo upućeni, budući da mu je mati više muževa imala.

Ali znamenito je to, da sâm Pavao Skalić, na dva do tri mjesta, u svojih tiskanih djelih, kao da je zaboravio na porieklo svoga otca od plemenite kuće Skalića-Scaligera i de la Scala, tvrdi, da mu se otac zvao: Michael, cognamento Cervinus et Corvinus, pro loco et tempore[40] na drugom mjestu opetuje to isto: „Cognomentum paternum nunc Cervini suggilabant. At cognomentum isthoc fortunae ab insigniis, tum cognatione desumptum est." Opet dalje veli: „Quemodmodum enim pater meus tempore exilii et peregrinationis suae Cervinns ab insigniis, ita et ego sol signatus cognominari malui. Ut pater meus de Ztubiza propter zagoriensem comitatum, ita et ego Bosnensis, quod et privilegia penes Bosnam data erant, et Bosnensium reges ad ultimum usque Stephanum Scalichii fuerunt."

U drugom njemačkom djelu[41] priznaje nadalje Pavao, da mu je otac iz nužde kadikad morao mienjati svoje ime: „Dass will ich warlichen nicht in abrede stehen, dass mein vater nach gelegenheit der ort und zeit, als wol als ich, damit man unbekandt sey, den zunamen geendert und endern müssen!"

Dozvoljuje nadalje da mu je otac Mihalj bio biskupovim bilježnikom, kad veli: „Das notariatampt ist auch so gar ein grosse schande nicht."[42] Svojim očuhom naziva

---

[40] Pauli Scalichii. Satyrae Philosophicae. Regiomonti 1563. Tab. Genal. p. 424 . . 425.

[41] Andere Apologie oder Schuzrede.

[42] U jednom iztražnom pismu proti Franju Tahu, od g. 1567. spominje se njeki Mihalj djak (literatus) notar kaptola zagr., kojemu bješe Tahy na silu oteo kuću pod Susedom.

ovdje Jurja Paskovića ili Paserića, te kaže o njemu da se zove takodjer Jelenčićem, „von den eltesten graffen von Hirsbergk und Dolenstein, in lateinisch comites de Cervino monte, auf windisch Jelenchich."

Iz svega ovoga vidi se, da je otac Pavlov po svoj prilici bio od porodice Jelenčića iz Oroslavja, i da je Pavao primio ime svoje matere Skaličke, isto onako, kao kasnije i njegov očuh Grgur (Juraj) Paserić ili Pasković, a možebit i sam otac Mihaljo Jelenčić, prem da se ne zna pravo, odkuda materi Pavlovoj ime „Skalićka".

O samom sebi priznaje i Pavao da je u djetinstvu „prima pueritia" doveden u Ljubljanu i po materi predan biskupu Urbanu.[43] Svjedočba sveučilišta bečkog veli, da je „Paulus Scalitz Zagrabiensis" kao stipendista g. 1547. i 1548. polazio sveučilište, da je stanovao u Beču „in Pruck Bursen," da je g. 1549. za vrieme dekanata Gašpara Pierpacha postao bakalaurom, a g. 1551. pod dekanatom Benedikta Kleinsnitza magistrom filozofije. Svjedočba bolonjskoga sveučilišta veli, da „Magnificus et illustris vir, dominus Scalich, liberalibus artibus et Philosophiae, Viennae, inclita Pannoniorum urbe, est doctor creatus et solemniter institutus" i na dalje, da je: scientia praeclarus, ingenioque acutissimus, moribus modestus, atque omni doctrina mirifice praeditus.

Kao brat i bratučed Pavla Skalića spominje se u Ferdinandovoj povelji Valentin Uriel i Zakarija Skalić, a od svoje sestre Uršule, udate za Franju Puhakovečkog, priobćuje Pavao u svojih satirah jedno pismo, prevedeno iz hrvatskog (ex Croatico sermone) na latinski, i pisano u Puhakovcu dne 3. listopada 1562., u kojem mu javlja smrt matere, izražujući ujedno svoju želju,

---

[43] De antiquissima Scalichiorum sive a Scala etc. origine. p. 46.

kako bi ga rado još jedankrat vidjela, i to radje nego sve blago ovoga svieta.

Medju svojimi neprijatelji spominje Pavao tri kanonika zagrebačka: učenoga Pavla Gregorijanca, čtavca, Stjepana Radetiusa od Zemča, naddjakona, i Grgura Botku naddjakona i predstojnika crkve, koji dva posljednji bijahu mu prijatelji u Bolonji, kad je doktorat položio, pa ipak svjedočahu proti njemu u pitanju njegova rodoslovja. Spominje još medju Hrvati svoje suvremenike Jurja Draškovića biskupa, grofa Nikolu Frankopana i Grubera vlastelina Samoborskog, kod kojih, veli, da je njegov očuh Pasarić ili Pasković služio kao upravitelj grada Samobora. Medju svojimi učitelji (Praeceptores) zagrebačkimi, navadja nekog Mihalja, kojemu je i na sprovodu bio (braneći se tobože, da to nebijaše njegov otac). Zatiem nekog Stjepana, i Krsta od Križevaca.

Skalićeve slike ili podobe nalaze se u nekih njegovih tiskanih djelih, zajedno s njegovim grbom[44]. Rezane su većom stranom u drvu. Najbolja je ona, koju priobći Boissard u svom djelu „Icones virorum illustrium“ Pars III. Ova slika rezana je u bakar po nekom rezbaru B. R. ili B. A. te se nalazi takodjer napose odtisnuta. Po njoj priobćena je i naša slika. Prikazuje Skalića u njemačkoj gradjanskoj odori, ure-

[44] Taj grb razdieljen je u čitiri polja. U prvom gore, dva pseta plaze po ljestvi (odtuda Scala), u drugom tri rieke s krunom nad kojom se dižu jelenski rogovi. U trećem, dolnjem sunce s trakovi, prekršteno dvimi štapovi. U četvrtom mjesec prekršten dvimi štapovi, na svakoj strani mladi mjesec. Ovaj grb sastavio je zajedno s poveljom Belinom sám Skalić, uzevši obzir na ime svoga otca Jelenčić-Cervinus i svoje matere Skalić-Scala, Scaliger, kao i na svoga očuha Pasarića (odtuda psi na ljestvi) i na svoje učeno ime Sol signatus, odtuda sunce prekršteno itd.

šena na vratu zlatnom kolajnom, što ju dobi od bavarskoga kneza.

Drugi pomanji snimak ove slike ima nadpis: Paulus Scalichius comes Hunnorum S. Theol. D. Dolje stih: Regulus Hunnorum, Scalae haeres glorior esse Gentis, Sacrificus Caesaris, inde Papae.

Treća slika u drvu rezana prikazuje Skalića u bogatoj odori njemačkih vitezova, vezenoj zlatom. Na glavi mu je malen okrugli klobuk, urešen perom. Od sgora stoji nadpis: Schalichius Paulus Comes Hunnorum. S. Th. Doctor. Dolje isti stih, koj na predjašnjem bakrorezu.

Tiskana djela Skalićeva.

1. Conclusiones in omni genere Scientiarum, divinas, angelicas, coelestes, elementares, humanas, christianas, philosophicas, phisicas, morales, rationales, secretas et infernales. Bononiae a. 1553. primum, deinde Romae propositae.

2. Encyclopaediae, seu orbis disciplinarum tam sacrarum quam profanarum Epistemon. Basileae ex officina Joannis Oporini anno MDLIX. mense Februario. U 4ni str 755. Ovo djelo smatraju učenjaci, iza djelom Španjolca Ivana Lud. Vivesa: De disciplinis libri XX. Antverpiae 1531. najznamenitijim pokusom obće Encyclopedije XVI. vieka. Potanji sadržaj ovoga djela jest ovaj: 1. Enciclopediae etc. Epistemon. 2. Occulta occultorum occulta, seu mysticae Philosophiae Theses. 3. Eulogus, seu de anima separata, ejusque passione. 4. De justitia aeterna, seu vera promissione gradatio.* 5. Exilium, seu de vera Christi doctrina et de sola fide justificante. Ephesia disputatio Viennae Austriae 27. Augusti a. 1557. habita. 6. De chorea monachorum, seu caetu Antichristi, tractatus. 7. Tractatus de Labyrintho Romani Antichristi. 8. De illustri virorum origine. 9. Revolutio alphabetaria, seu perfectissimus ad omnes scientias methodus. S kaldejskim, grčkim i latinskim alfabetom. 10.

* O toj razpravi, posvećenoj kralju Maksimiljanu, tvrdi Schelhorn, da je plagiat, skoro od rieči do rieči prepisan iz djela: De perenni Philosophia, od Augustina Steucha od Eugubie. Tisk. u Basilei 1542.

Dialectica contemplativa ad consequendas scientiarum habitus perquam utilis ac necessaria. 11. Conclusiones mille quingentae quinquaginta tres in omni genere scientiarum quas olim Paulus Scalichius de Lyka, Comes etc. Bononiae primum deinde Romae disputandas proposuit. 12. De missa. Dialogus. 13. Glossa in Articulos canonis Missae. 14. Epistola ad romanum Antichristum. 15. Encomium Scientiarum. 16. Sliede listine Bele IV. i Ferd. I., zatiem doktorska diploma bolonjskog sveučilišta i obširni Jndex.

3. Oration an den allerdurchleuchtigsten und grossmächtigsten Fürsten und Herrn Ferdinandum römischen Kaiser auch zu Hungarn und Behaim König. Von der Genealogia und gar alten herrlichsten Ursprung und Herkommen der Scalichern, so vor Zeiten vieler Königreich und Nationen glückseligste Landesfürsten und Regenten gewesen. Von dem achtzigsten Jar nach Christi Geburt bis auf das 1561. Durch Paulum Scalichium von Lyka, der durchleuchtigsten Königen in Hungern ewigen Gesellschaftern, in der gantzen Landschaft von beiden Seiten des Wassers Hun, zu Zkrad und Dietrichs-Bern (Verona) etc. Graffen und Herrn etc. der H. Th. Doct. etc. der ein Weysling, und jezt umb Christi Willen im Elend ist gestellet. Getruckt zu Strassburg durch Christian Müller im Jar 1561. 25. Januarii. S traga slika Skaliċeva u drvorezu s monogramom S. I.

4. Satyrae philosophicae sive Miscellaneorum T. I. acsessit Genealogia praecipuorum Europae regum et Principum etc. a Gothis deducta per utrumque sexum, authore Heilrico Zeellio Aggripinate. Regiomonti Borussorum in officina Joannis Daubmanni. 1563. u 8ni str. 672 + 128 una cum Satyra philosophica deque novis dogmatibus physicis et metaphysicis. Item Sermo Scalichii de genealogia sive antiquissima Scaligerorum origine etc.

5. Ad Invictissimum etc. Ferdinandum etc. Caesarem Genealogia, seu de antiquissima Scalichiorum sive a Scala etc. origine ab anno salutis LXXX. usque ad annum MDLXI. Sermo Pauli Scalichii de Lyka etc. emendatus et auctus (1563.) u 8ni str. 128 sa slikom i grbom Skaliċevim.

6. Justitiae, der ewigen Königin durch welche alle Könige regiren und alle Potentaten herrschen, auf Albrecht Truhsess von Wetzhausen, wider den Herrn Paulum Scalichium Hörgraffen in Hun und Markgraffen zu Verona, zu Creuzburg in Preussen Erbherrn, eingebrachte Scheine

wahrhafter auch gründlicher endlicher Sentenz und glaubwirdige Auslegung. A. 1564. bez mjesta.

7. Herrn Pauli Scalichii Hörgraffen in Hun etc. etc. Andere Apologie oder Schuzrede, auf das unbekannte, blinde und heimliche geschrei so hin und herwider von seinem herkommen geredt und gesagt wird. Königsperg durch Jochan Daubmann. (1564.) u 4ni.

8. Auf königliche Maiestät zu Poln etc. unsers allergnedigsten Herrn etc. An fürstliche durchleuchtigkeit in Preussen, unserm genedigsten Herrn genediges ansuchen, wird hie inn offnen druck an tag gegeben ain klarer und wohlgegründter Gegenbericht Herrn Pauli Scalichii Heergraffen in Hun, Marggraffen zu Verona etc. Herrn und Erben zu Creuzburg in Preussen. Auf die vermeinten Fürbringen, Schein und Schriften, so Albrecht Truhsess von Wezhausen, wider Herrn Scalichium am fürstlichen Hofe zu Preussen eingelegt. Sambt Albrecht Truhsessen Schein und Berichten, auch was in solcher Handlung für Consilia und dergleichen bishero fürgelaufen. Im monat Junio anno 1565. Königsperg u 4ni.

9. Paul Schalichii gegründete Ableinung wider die aufgebrachten Zeugnisschriften Albr. Truhsess, Skalich's Geburt, Abkunft und Stamm betreffend. 1566, 4ni.

10. Responsa Jurisconsultorum qui habentur in universa Europa longe clariores. De origine, gente ac nomine Pauli Scaligeri etc. adversus Truchsium Wetzhausen et alios obtestatores. Coloniae 1567. 8.

11. Urtheil der vortreflichsten Städte, Rechtsgelehrten und Gerichten, so in der ganzen Europa vorhanden, von dem Ursprung, Geschlecht und Namen Pauli fürsten von der Leiter, Hörgrafen und Fürsten des Königreichs Ungarn, Grossfürsten der Hunnen, Markgrafen von Veron etc. Erbherrn zu Kreuzburg in Preussen, wider Albr. Truhsess von Wezhuusen und andre lästerer. Manifestweise verfasst. Kölln 1567. 8.

12. Judicium de praecipuis sectis nostrae aetatis. — De proprietatibus Antichristi et de extremo judicio. Coloniae apud Theod. Gramineum 1569. in 8⁰.

13. Miscellaneorum de rerum causis et successibus et de secretiore quadam methodo qua eversiones omnium universi orbis, et futurorum series erui possint. Libri VII. Coloniae 1570. in 4.

14. Certissima methodus qua homines palantes et erroribus turbulentis impliciti ad viam veritatis revocandi et ad beatitudinem consequendam promovendi veniant. Contra Centurias evangelicae veritatis Joh. Nasi minoritae. Coloniae 1570. 4.

15. Dialogus de Lyra. Coloniae 1570.

16. Vaticiniorum aut imaginum Joachimi abbatis florensis Calabriae, et Anselmi episcopi Marsichani, super statum summorum Pontificum romanae ecclesiae, contra falsam cuiusdam Pseudomagi, quae nuper nomine Theophrasti Paracelsi in lucem prodiit, pseudomagicam expositionem indubitata explanatio. Coloniae 1570. 4.

17. Loci communes Theologici, sive adversus vesaniam Neopistorum pro ecclesia romana, eiusque authoritate oratio. Coloniae 1571. 4.

18. Miscellaneorum Tomus II. sive catholici Epistemonis, contra quandam corruptam ac depravatam Encyclopediam Libri XV., quibus universus orbis tam sacrarum quam profanarum disciplinarum, omnis omnium sectarum et Philosophiae Catholicae doctrina declaratur. Coloniae 1571. 4.

Rukopisna djela.

1. Pauli Scalich de Lika Epistola apologetica contra Theologorum in Misnia consolationem ad pastores in finibus Bohemiae et Lusatiae nuper missa. Datis Augustae VI. idus Aprilis 1555. Bibl. Palat. Vindob. N. 11.547. 4.

2. Pauli Scalich de Lika. Ennarationes tam vet. quam novi Test. in ordinem alphabeticum redactae. (Quinque capita a voce Abba usque ad Abesse). Bibl. Pal. ut supra.

3. Pauli Scalich de Lika. Olistus, sive aetiologiae variarum nempe dubitationum et decisionum libri tres. Incipit: attonitus redeo Dryme jucundissimus. (Bibl. Palat. Vindob. cr. 11.889 1 et 2.

4. Domini Pauli Scalichii C. R. et Dynastae Hunnorum, Marchionis Veronae etc. suorumque Majorum et Progenitorum Testimonia et Privilegia. Rukopis pisan g. 1564. na pergameni, 15 listova u malom foliju, crnim baršunom vezan, čuva se u knjižnici Wallenrodtovoj u Königsbergu (?) Urešen je sa slikanimi pečati kraljeva, vladara i gradova od kojih su izdane listine, zatiem sa slikom i grbom Pavla Skalića.

